EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 18.10.2022.
COM(2022) 547 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

2022. gada ziņojums par enerģētikas savienības stāvokli

(saskaņā ar Regulu (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību)

1. IEVADS UN SVARĪGĀKIE PUNKTI

Ziņojumā par enerģētikas savienības stāvokli ir aplūkoti jaunākie rīcībpolitikas notikumi un aprakstīts Savienības līmenī panāktais progress enerģētikas savienības mērķu sasniegšanā, arī 2030. gadam izvirzīto Savienības enerģētikas un klimata mērķrādītāju sasniegšanā. **Ziņojuma 2022. gada laidienā ir apkopota ES enerģētikas rīcībpolitikas atbildes reakcija uz pašreizējo enerģētisko krīzi** un sīkāk aprakstīts tās tvērums, paredzamā ietekme un konsekvence. Šim ziņojumam ir pievienoti priekšlikumi, kas attiecas uz enerģijas cenām un enerģijas piegādes drošību šīs ziemas priekšvakarā.

Krievijas neprovocētā un nepamatotā militārā agresija pret Ukrainu ir satricinājusi enerģijas tirgus, izraisot cenu svārstības un enerģētisko nedrošību visā pasaulē, kas negatīvi ietekmē ES enerģētikas sistēmu. ES un tās dalībvalstis **dinamiski pārveido savas enerģētikas stratēģijas**, lai atspoguļotu jauno ģeopolitisko realitāti un apmierinātu pieprasījumu pēc enerģijas par pieejamu cenu. Paredzēts arī pastiprināt darbības, lai palielinātu gāzes piegādes no uzticamiem ES partneriem. **Rekordaugstās enerģijas cenas**, kas vērojamas jau kopš 2021. gada otrās puses, minētais konflikts ir saasinājis, Krievijai enerģijas piegādes izmantojot par ieroci, turklāt spēcīga ietekme bijusi arī rekordaugstajai gaisa temperatūrai vasaras periodā. Ir obligāti **jāpaātrina pāreja uz tīru enerģiju** un pēc iespējas drīzāk[1] un krietni pirms šīs desmitgades beigām[2] **ir jāpanāk neatkarība no Krievijas enerģijas**.

Būtisks jauns elements Eiropas rīcībpolitiskajā reakcijā uz šo bezprecedenta situāciju ir **plāns *REPowerEU***[3], kuru Komisija iesniedza 2022. gada maijā, un kura pamatā ir Eiropas zaļā kursa pilnīga īstenošana. Minētais plāns, kas pieņemts kopā ar jauno kopīgo paziņojumu par ES ārējo enerģētisko sadarbību[4], ietver integrētas darbības ar mērķi **taupīt enerģiju, diversificēt un nodrošināt enerģijas piegādes, veicināt atjaunīgās enerģijas apguvi** un **gudri kombinēt investīcijas un reformas**. *REPowerEU* palielina paketes **"Gatavi mērķrādītājam 55 %"** tiesību aktu priekšlikumu vērienīgumu energoefektivitātes un atjaunīgo energoresursu jomā; minētie akti pašlaik ir leģislatīvo sarunu beigu posmā.

Pirms plāna *REPowerEU* tika izstrādāts priekšlikums **regulai par gāzes uzglabāšanu**[5], ko likumdevēji pieņēma 2022. gada 27. jūnijā, un 2022. gada aprīlī tika izveidota **ES Enerģijas iepirkuma platforma**. Tam ātri sekoja ārkārtas intervences pasākumi, arī paziņojums **"Taupīsim gāzi, lai ziemā nepietrūkst"**[6], **jauns leģislatīvais instruments** un **Eiropas gāzes pieprasījuma samazināšanas plāns**, kā līdz nākamā gada pavasarim gāzes pieprasījumu Eiropā samazināt par 15 %, kā arī priekšlikums **regulai par ārkārtas intervenci augsto enerģijas cenu jautājuma risināšanai**[7], par kuru 30. septembrī Enerģētikas padomes ārkārtas sanāksmē tika panākta politiska vienošanās. I pielikumā sniegts pārskats par darbībām, kas attiecībā uz enerģijas cenu pieaugumu veiktas kopš 2021. gada oktobra.

2022. gada ziņojumā par enerģētikas savienības stāvokli uzsvērts, ka **enerģētikas savienība** palīdzēs paātrināt Eiropas zaļā kursa īstenošanu, veicinās enerģētisko drošību un enerģiju par

[1] Valstu un valdību vadītāju Versaļas deklarācija (2022. gada 10. un 11. marts), 5. lpp., Eiropadomes 2022. gada 24. un 25. marta secinājumi, 15. punkts.
[2] Paziņojums par *REPowerEU* (COM(2022) 108 final, 8.3.2022.), 2. lpp.
[3] COM(2022) 230 final.
[4] JOIN(2022) 23 final.
[5] COM(2022) 135 final.
[6] COM(2022) 360 final.
[7] COM(2022) 473 final.

pieejamām cenām, sekmēs atjaunīgās enerģijas plašāku apguvi un veicinās energotaupības un energoefektivitātes pasākumus. Tajā arī sīkāk aprakstīts ES atbalsts kaimiņvalstīm un jaunās partnerības, kas noslēgtas, lai pasaulē paātrinātu zaļu un taisnīgu enerģētikas pārkārtošanu.

Kopā ar šo ziņojumu Komisija publicē ar enerģētiku saistīto aktuālo informāciju par katru dalībvalsti, tādējādi sniedzot visaptverošu pārskatu par situāciju enerģētikas jomā. Drīzumā tiks publicēti 2022. gada ziņojuma par enerģētikas savienības stāvokli pielikumi:

- 2022. gada ziņojums par enerģijas subsīdijām ES,
- 2022. gada ES klimatrīcības progresa ziņojums,
- 2022. gada ziņojums par 2020. gada atjaunīgās enerģijas mērķrādītāju sasniegšanu,
- 2022. gada ziņojums par 2020. gada energoefektivitātes mērķrādītāju sasniegšanu,
- norādījumi par izmaksu un ieguvumu sadali pārrobežu sadarbības projektos atjaunīgās enerģijas jomā,
- ziņojums par konkursa kārtībā piešķirtā atbalsta atjaunīgajai elektroenerģijai sniegumu,
- ziņojums par progresu tīrās enerģijas tehnoloģiju konkurētspējas jomā,
- degvielu kvalitātes ziņojums,
- ziņojums par oglekļa tirgus darbību (ETS).

Enerģētikas savienības stāvoklis 2022. gadā: galvenie konstatējumi

- ***Pašreizējās augstās un svārstīgās enerģijas cenas ietekmē patērētājus*** *visās ES dalībvalstīs, turklāt ne tikai mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem, bet arī vidēji zemu ienākumu mājsaimniecības, MVU un rūpniecības nozares. 2019.–2022. gada periodā enerģijas izdevumu daļa[8] caurmērā visās ES dalībvalstīs palielinājās par vairāk nekā vienu trešdaļu, bet dažās valstīs šī daļa gandrīz divkāršojusies[9]. Saskaņā ar* Eurostat datiem *2020. gadā mājokli uzturēt pietiekami siltu nespēja aptuveni 35 miljoni ES iedzīvotāju (aptuveni 8 % ES iedzīvotāju). Daudziem ES iedzīvotājiem jau tā sarežģīto situāciju, visticamāk, pasliktināja enerģijas cenu kāpums, kas sākās 2021. gadā un saasinājās līdz ar Krievijas iebrukumu Ukrainā 2022. gada februārī, kā arī Covid-19 krīzes ietekme.*

- ***Visas dalībvalstis ir īstenojušas pasākumus, lai risinātu augsto enerģijas cenu problēmu****. Lai novērstu krīzi, pieņemti valstu pasākumi, kas saistīti ar* ***2021. gada oktobrī pieņemto Komisijas rīkkopu "Augošās enerģijas cenas: pretdarbības un atbalsta instrumenti"[10]****. Piemēram, ir noteiktas regulētas cenas / sociālie tarifi; privātiem patērētājiem un uzņēmumu kategorijas patērētājiem (arī MVU un industrijām) ir ieviesti enerģijas vaučeri un pagaidu subsīdijas. Citi svarīgi pasākumi, ko dalībvalstis veikušas, lai mīkstinātu augstāku enerģijas cenu ietekmi uz tiešajiem patērētājiem, ir ar enerģiju saistīto nodokļu un tīkla tarifu samazināšana. Vairākos gadījumos tās ir fosilā kurināmā subsīdijas, kas varētu ietekmēt ES mērķrādītāju sasniegšanu un saistību izpildi.*

- **Oktobra vidū ES gāzes krātuvju piepildījuma līmenis bija virs 91 %**. *2022. gada 5. oktobrī 80 % atzīmi bija pārsniegušas jau 14 dalībvalstis, kuras līdz ar to ir ļoti laicīgi sasniegušas 2022. gada 1. novembrim nosprausto 80 % mērķrādītāju.*

[8] Tas neietver transporta degvielas izmaksas.

[9] Eiropas Komisija (drīzumā), Ziņojums par enerģijas cenām un izmaksām 2022. gadā.

[10] COM(2021) 660 final.

- ***Krievijas cauruļvadu gāzes īpatsvars ES importā sarucis no 41 %*** *2021. gadā* ***līdz 9 %*** *2022. gada septembrī. Sašķidrinātā dabasgāze* ***(LNG)*** ***tagad ir svarīgs piegādes avots****, kas veido* ***32 % no ES kopējā neto gāzes importa****.*

- *2021. gadā* ***nedaudz pieauga subsīdijas naftai, oglēm un gāzei****, savukārt fosilās elektroenerģijas ražošanas subsīdijas samazinājās, bet kopumā fosilā kurināmā subsīdijas saglabājušās diezgan stabilas.* ***Atjaunīgās enerģijas subsīdijas*** *2020. gadā pieauga par 7 %, bet* ***2021. gadā nedaudz samazinājās****.* ***Energoefektivitātes subsīdijas*** *2020. gadā samazinājās, bet* ***2021. gadā atkal pieauga****.*

- ***ES ir būtiski apsteigusi*** *Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencijā par klimata pārmaiņām (*UNFCCC*) nosprausto* ***emisiju samazināšanas mērķrādītāju 2020. gadam****, proti, 2020. gadā ES iekšzemes neto siltumnīcefekta gāzu emisijas (bez ZIZIMM[11]) samazinājums bija 32 %. Provizoriskās aplēses liecina, ka 2021. gadā emisijas no jauna pieaugs, tomēr tām joprojām būs tendence samazināties salīdzinājumā ar pirmspandēmijas līmeni.*

- ***Ir apsteigti 2020. gadam nospraustie ES energoefektivitātes un atjaunīgās enerģijas mērķrādītāji.*** *Enerģijas galapatēriņš (*FEC*) un primārās enerģijas patēriņš (*PEC*) bija attiecīgi par 5,4 % un 5,8 % zemāks par 2020. gadam nospraustajiem mērķrādītājiem. ES sasniedza 22,1 % atjaunīgās enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas galapatēriņā, tādējādi pārsniedzot 2009. gada Atjaunojamo energoresursu direktīvā nosprausto mērķrādītāju 20 %.*

- ***Atjaunīgās enerģijas izmantojuma pieaugums*** *2019. un 2020. gadā* ***aizstāja*** *attiecīgi* ***aptuveni 155,6 Mtoe un 164,6 Mtoe fosilā kurināmā****. Tas nozīmē, ka 2019. gadā ES* ***par neizmantoto fosilo kurināmo*** *ietaupījusi* ***43,5 miljardus EUR****, savukārt 2020. gadā šis ietaupījums bija* ***34,6 miljardi EUR****.*

- *No 2022. gada maija līdz augustam* ***ES saražoja rekordlielu elektroenerģijas daudzumu no saules enerģijas, proti, 12 %****, un* ***13 % no vēja enerģijas****. Agrīnas norādes liecina, ka* ***2022. gads Eiropas saules fotoelementu tirgū būs rekordgads****: fotoelementu apguve lielākajos ES dalībvalstu tirgos gadā pieaugusi par 17 %–26 %. Tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem* ***hidroelektroenerģijas ražošana 2022. gada vasarā samazinājusies no 14 % līdz 11 %****, jo sausuma dēļ ūdens līmenis upēs un krātuvēs bija zems.*

- *Paredzams, ka* ***atjaunīgo energoresursu īpatsvars elektroenerģijas bilancē pieaugs no 37 % 2021. gadā līdz 69 % 2030. gadā****. Lai paātrinātu šo procesu, prioritāri ir jāatrisina problēmas, kas saistītas ar* ***sarežģītām atļauju izsniegšanas procedūrām, tīkla integrācijas problēmjautājumiem*** *un* ***grūtībām piegādes ķēdēs****.*

- *ES ir saglabājusi vadošo lomu tīras enerģijas pētniecībā, dalībvalstīm pastāvīgi palielinot publiskās investīcijas pētniecībā un inovācijā, un ES ir apliecinājusi līderpozīcijas tādu tehnoloģiju jomā kā atkrastes vējturbīnas. Tomēr, lai stiprinātu ES konkurētspēju, ir vajadzīgas* ***vēl lielākas publiskās un privātās investīcijas pētniecībā un inovācijā****, kā arī jāīsteno* ***mēroga kāpināšanas un apguves darbības****.*

[11] Zemes izmantošana, zemes izmantošanas maiņa un mežsaimniecība.

- *Attiecībā uz **Eiropas ūdeņraža vērtības ķēdi ES un valstu līmenī** ir ievērojami **palielinājušās finansējuma iespējas**. Saskaņā ar mehānismu svarīgiem projektiem visas Eiropas interesēs ūdeņraža vērtības ķēdei ir apstiprinātas 10,6 miljardu EUR publiskās investīcijās, ar kuru palīdzību ūdeņraža nozarē tiks piesaistītas privātās investīcijas. Ūdeņraža projektu atbalstam no Atveseļošanas un noturības mehānisma būs pieejami aptuveni 10,6 miljardi EUR. Elektrolīzeru ražotāji Eiropā apņēmās **desmitkārtīgi palielināt elektrolīzeru ražošanas jaudu**, **lai 2025. gadā tās sasniegtu 17,5 GW.***

- ***Dalībvalstis īsteno pasākumus energoefektivitātes palielināšanai visās nozarēs.** Rūpniecībā uzņēmumiem tagad dažos gadījumos ir pienākums īstenot energoaudita ieteikumus, ja atmaksāšanās periods ir īsāks par 5 gadiem. Ievērojamu ietaupījumu potenciālu paver atlikumsiltumu izmantošanas pasākumi. Dalībvalstis īsteno energorenovācijas pasākumus, arī programmas, kas paredzētas sociālajiem mājokļiem un enerģētiskās nabadzības problēmas risināšanai, kā arī tādu publisko ēku modernizācijai kā skolas, universitātes un veselības aprūpes infrastruktūra.*

2. ENERĢĒTISKĀS DROŠĪBAS UZLABOŠANA, DIVERSIFIKĀCIJA UN EIROPAS ZAĻĀ KURSA PAĀTRINĀŠANA

2022. gadā gāzes un elektroenerģijas cenas sasniegušas visu laiku augstāko līmeni. Pagājušā gada laikā elektroenerģijas cenas Eiropā strauji pieaugušas līdz līmenim, kas ir daudz augstāks nekā pēdējās desmitgadēs. Šī dinamika ir cieši saistīta ar augsto gāzes cenu, kas palielina ar gāzi darbināmās elektrostacijās saražotās elektroenerģijas cenu. **Cenas sāka strauji pieaugt 2021. gada otrajā pusē**, kad pēc Covid-19 ierobežojumu atvieglošanas sāka atgūties pasaules ekonomika. Pēc tam šo situāciju saasināja Krievijas iebrukums Ukrainā.

Tajā pašā laikā **ES saražots mazāk elektroenerģijas nekā parasti**. **Rekordlielais karstums šovasar** veicināja enerģijas pieprasījumu aukstumapgādei, un sausums (kas apgrūtināja hidroenerģijas ražošanu) un augstās ūdens temperatūras (kas apgrūtināja kodolenerģijas ražošanu) radīja papildu spiedienu uz elektroenerģijas ražošanu. Tādējādi **ekstremālie laikapstākļi un to izraisītā ietekme uz ūdeni veicināja enerģijas deficītu un augstas enerģijas cenas**, radot slogu patērētājiem, uzņēmumiem un rūpniecībai un kavējot ekonomikas atveseļošanos. Papildu piegādes spiediens uz enerģijas un pārtikas preču cenām veicina **globālo inflācijas spiedienu, vājinot mājsaimniecību pirktspēju** un tautsaimniecību.

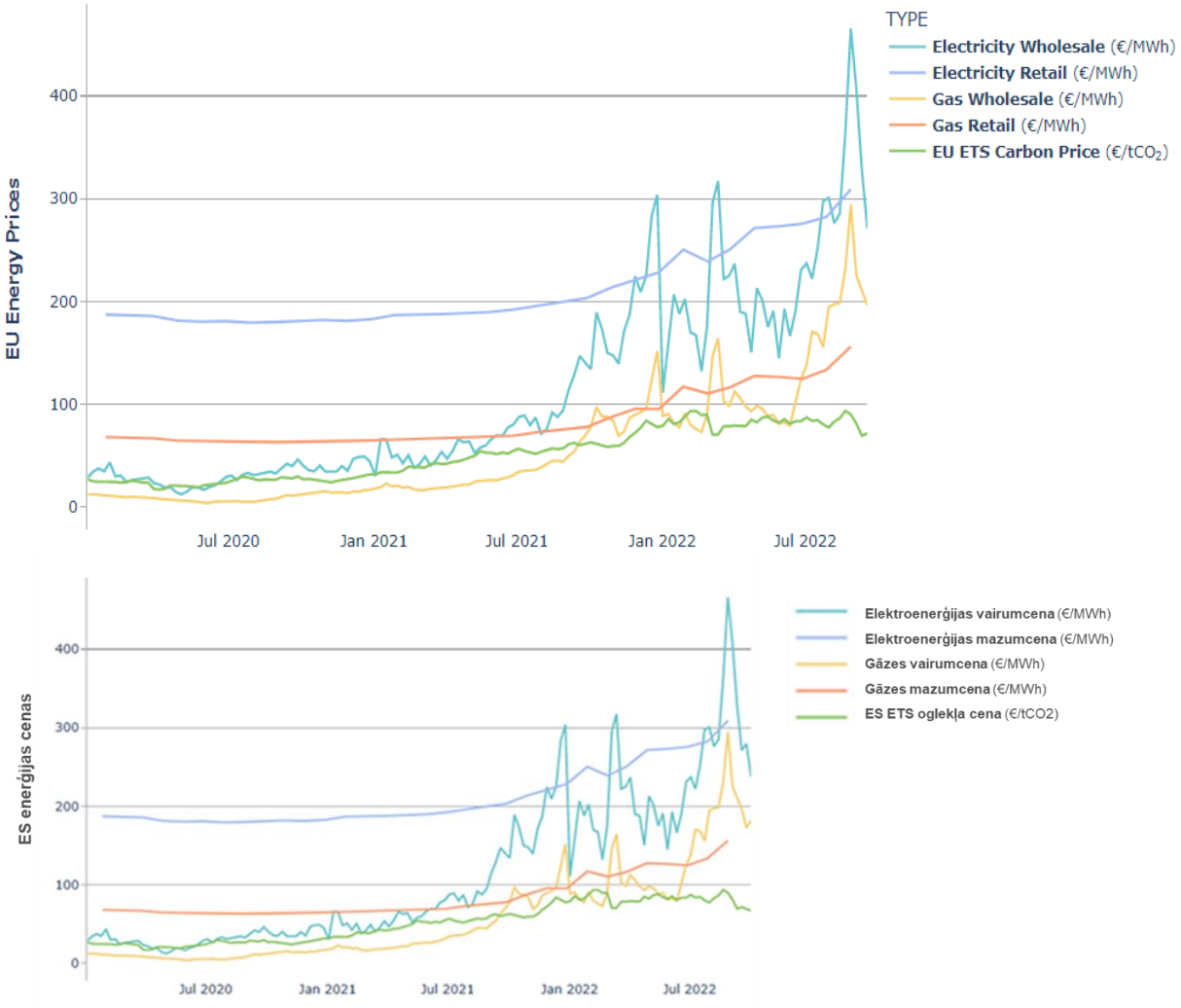

1. attēls. Gāzes un elektroenerģijas vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības cenas un oglekļa cenas ES. Avoti: Platts, VaasaETT.

Komisijas 14. septembra priekšlikums **regulai par ārkārtas intervenci augsto enerģijas cenu jautājuma risināšanai**, saņēma Enerģētikas padomes politisku piekrišanu rekordīsā laikā, proti, 30. septembrī. Tajā ir nosprausts **mērķrādītājs attiecībā uz to, lai vispārēji tiktu samazināts elektroenerģijas pieprasījums** no visiem patērētājiem, galveno uzmanību pievēršot pieprasījuma samazināšanai maksimumcenas stundās, noteikti **ieņēmumu griesti inframarginālām tehnoloģijām** un **solidaritātes iemaksa par virspeļņu**, kas gūta no naftas, gāzes, ogļu un rafinēšanas sektoru darbībām. Dalībvalstis **ieņēmumus** iekasētu un **novirzītu enerģijas patērētājiem**, jo īpaši **mazaizsargātām mājsaimniecībām, uzņēmumiem, kas cietuši lielus zaudējumus**, arī MVU, un **energoietilpīgām industrijām**. Ar minēto priekšlikumu arī paplašināta enerģijas cenu rīkkopa, kas dalībvalstīm pieejama, lai palīdzētu patērētājiem, un kas ļautu noteikt regulētas elektroenerģijas cenas, kas ir zemākas par izmaksām, un regulētās cenas attiecināt arī uz maziem un vidējiem uzņēmumiem.

Papildus minētajām elektroenerģijas cenu samazināšanas darbībām Komisija 18. oktobrī iesniedza priekšlikumu, kā **iegrožot dabasgāzes cenas un stiprināt dalībvalstu solidaritāti**. Komisija ierosināja iedibināt juridiskus rīkus, kuri ES dotu iespēju **kopīgi iepirkt gāzi**, nodrošinātu, ka gāze plūst tur, kur tā ir vajadzīga, un palielinātu ES spēju ātri reaģēt ārkārtas situācijās, jo tiktu noteikti **standarta noteikumi par divpusējiem solidaritātes nolīgumiem**, kas būtu piemērojami tām dalībvalstīm, kuras tos vēl nav noslēgušas. Lai iegrožotu gāzes

cenas, *ACER* tiks uzdots izstrādāt **jaunu, papildinošu *LNG* iepirkumu cenas etalonu**. Turklāt, lai reaģētu uz pašreizējo enerģētisko krīzi, Komisija ierosina ieviest mehānismu, ar kura palīdzību **galvenajā Eiropas gāzes biržā *TTF* tiktu ierobežotas cenas** un kurš tiktu aktivizēts pēc vajadzības.

Komisija cieši uzrauga un apspriež ar dalībvalstīm to, kā **pašlaik tiek veikti pietiekamības novērtējumi, kas sniegtu pārskatu par konkrētiem šoziem pastāvošajiem riskiem**. Minētie novērtējumi ir balstīti uz jaunākajiem pasākumiem un ģenerēšanas avotu stāvokli ziemā, kā arī uz pasākumiem, kas vajadzīgi, lai novērstu konkrētos riskus. Attiecībā uz minētajiem pasākumiem būtu pilnībā jāievēro iekšējais tirgus, jo pārrobežu tirdzniecība ir ne tikai būtisks iekšējā tirgus elements, bet arī svarīgs elements Eiropas solidaritātei elektrības un gāzes jomā. Tāpēc jebkādi nepamatoti ierobežojumi var apdraudēt dalībvalstu, reģionu un ES elektroapgādes drošību.

2.1. ENERGOAPGĀDE

Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā Krievija ir manipulējusi ar gāzes piegādēm, lai iedragātu ES solidaritāti un enerģētisko drošību. Kopumā daļēji vai pilnīgi **piegāžu samazinājumi** ir tieši skāruši 13 dalībvalstis[12], bet **piecās dalībvalstīs** (Bulgārijā, Polijā, Lietuvā, Latvijā un Somijā) **gāzes piegādes no Krievijas ir pilnībā pārtrauktas**. Septembra sākumā **uzņēmums "Gazprom" gāzes plūsmu pa *Nord Stream 1* bija pakāpeniski samazinājis** līdz nullei, un nesenie ar *Nord Stream 1* un *Nord Stream 2* saistītie incidenti bija vēl viens brīdinājuma signāls, ka ES ir jāstiprina piegādes drošība un jāpalielina gatavība stāties pretī nopietnu traucējumu scenārijiem. ES energosistēma ir stabila, arī attiecībā uz hibrīddraudiem. Tomēr papildus enerģijas piegādes drošībai mums ir jāturpina strādāt, lai aizsargātu kritisko infrastruktūru un palielinātu kiberdrošību. Pastāvīgās manipulācijas ar **gāzes piegādi** ES ir novedušas pie tā, ka Krievijas gāzes īpatsvars cauruļvadu gāzes importā ir ievērojami samazinājies. 2021. gadā Krievijas Federācija piegādāja 41 % no ES dabasgāzes importa, savukārt **2022. gada septembrī cauruļvadu gāzes imports no Krievijas sarucis līdz 9 %**.

Ar plāna *REPowerEU* un ES ārējās enerģētikas stratēģijas īstenošanu kopš kara sākuma pastāvīgi sarūkošās gāzes piegādes no Krievijas ir kompensējis alternatīvu gāzes piegāžu pieaugums, kas bijis iespējams, pateicoties veiksmīgām sarunām ar mūsu starptautiskajiem partneriem. No janvāra līdz jūlijam piegādes no citām valstīm pieaugušas šādi: sašķidrinātās dabasgāzes (*LNG*) segmentā par 19 miljardiem kubikmetru un cauruļvadu gāzes segmentā par 14 miljardiem kubikmetru. **Tagad *LNG* ir svarīgs piegādes avots, kas veido 32 % no kopējā gāzes neto importa.** ES galvenie piegādātāji ir Norvēģija un ASV.

Komisija arī nolēma rīkoties attiecībā uz gatavību ziemai un pievērsās jautājumam par **gāzes uzkrāšanu**. Gāzes uzglabāšanas regulā ir noteikts mērķrādītājs līdz 2022. gada novembrim krātuves piepildīt līdz vismaz 80 % atzīmei. Oktobra vidū **ES gāzes krātuvju piepildījuma līmenis** pārsniedza 91 %, un 2022. gada 5. oktobrī 80 % atzīmi bija pārsniegušas jau 14 dalībvalstis. Līmenis visās dalībvalstīs ir saskaņā ar noteiktajām uzglabāšanas trajektorijām, un Komisija turpina īstenot minēto regulu, lai nodrošinātu, ka nevienai dalībvalstij nebūs grūtību sasniegt minētos mērķrādītājus.

ES elektroapgādi ir ietekmējuši arī daži citi traucējumi. Lai gan periodā no 2022. gada maija līdz augustam ES saražoja rekordlielu daudzumu elektroenerģijas no **saules enerģijas**

[12] BG, PL, DE, FI, DK, NL, IT, FR, AT, CZ, SK, LV, savukārt LT pati nolēma pārtraukt visu importu no Krievijas.

(12 %) un **vēja enerģijas** (13 %), **hidroenerģijas** īpatsvars[13] salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem saruka no 14 % līdz 11 %, jo vasaras sausuma dēļ vairākās upēs un ūdenskrātuvēs bija zems ūdens līmenis.

2020. gadā **atomelektrostacijas** saražoja aptuveni 24,6 %[14] no kopējās ES saražotās elektroenerģijas. Tomēr **ES atomelektrostaciju parks noveco un, kamēr jaunie investīciju objekti netiks nodoti ekspluatācijā, līdz šīs desmitgades beigām tā kopējais saražotais enerģijas daudzums uz laiku samazināsies**[15]. Sausuma un augstu temperatūru dēļ atomelektrostacijām trūkst dzesēšanas ūdens un ir zems ūdens līmenis, kas kavē kodoldegvielu ražošanu un transportēšanu. Tā rezultātā 2022. gadā ražošana samazinājās.

Kopš 2022. gada marta ir novērota dažu svarīgu naftas produktu (galvenokārt dīzeļdegvielas, reaktīvo dzinēju degvielas un degvieleļļas) **knapa pietiekamība un pat trūkums, galvenokārt tāpēc, ka pieaug pieprasījums** un ES operatori, gaidot ES mēroga pasākumus, paši sevi sankcionē. Vasarā situāciju saasināja **incidenti dažās ES naftas rafinētavās, kā arī dažas loģistikas grūtības**, ko izraisīja zemais ūdens līmenis Reinā un Donavā, kas ir galvenie ūdensceļi degvielas transportēšanai. Tas lika dažām dalībvalstīm **laist apritē naftas ārkārtas krājumus**, lai kompensētu naftas produktu trūkumu. Komisija, cieši sadarbojoties ar dalībvalstīm un Eiropas Naftas jautājumu koordinācijas grupu, pastāvīgi uzrauga notikumu attīstību.

2.2. ES ENERĢIJAS PIEGĀŽU DIVERSIFIKĀCIJA

ES, kas ir lielākā dabasgāzes importētāja pasaulē, ir izstrādājusi ilgtermiņa stratēģiju, lai **diversificētu dabasgāzes avotus un importēšanas ceļus**. Tas ietver ES savienošanu ar jauniem piegādes avotiem, piemēram, izmantojot **Dienvidu gāzes koridoru**, un jaunus *LNG* avotus Vidusjūras reģionā. Pēdējā laikā diversifikācijas centieni ir paātrinājušies, piemēram, 2022. gada 28. septembrī atklāts Eiropas enerģētikas tīklu atbalstītais **Baltijas cauruļvads**. Baltijas cauruļvads uzlabo gāzes piegādes diversifikāciju Centrālajā Eiropā, Austrumeiropā un Baltijas valstīs, paverot jaunu importa maršruta no Ziemeļjūras uz ES. Tas ļaus no Norvēģijas uz Poliju importēt līdz 10 miljardiem kubikmetru gāzes gadā un no Polijas uz Dāniju transportēt 3 miljardus kubikmetru gāzes gadā. Tāpat nesen, t. i., 1. oktobrī, tika atklāts arī Grieķijas un Bulgārijas starpsavienotājs, kas ir būtisks diversifikācijas un elastīguma stratēģijas elements.

Saskaroties ar pašreizējo spiedienu enerģijas piegādes jomā, Komisija un dalībvalstis izveidoja **ES Enerģijas iepirkuma platformu**, kas ir **brīvprātīgs koordinācijas mehānisms, kurš atvieglo gāzes, *LNG* un ūdeņraža iepirkšanu** un palīdz diversificēt gāzes piegādes. ES Enerģijas iepirkuma platforma balstās uz trīs pīlāriem: gāzes pieprasījuma agregēšana kopīga iepirkuma nolūkiem, infrastruktūras izmantojuma optimizācija ES, lai atbalstītu plūsmas modeļu maiņu, un sarunu ar starptautiskajiem partneriem koordinēšana.

Minētās platformas ietvaros tika paātrināta **nolīgumu slēgšana ar uzticamiem partneriem enerģētikas jomā**, lai īstermiņā un vidējā termiņā diversificētu un nodrošinātu ES enerģijas piegādes. 2022. gada 15. jūnijā Kairā starp **ES, Ēģipti un Izraēlu** tika noslēgts trīspusējs

[13] Programmas *Copernicus* ietvaros *Copernicus* klimata pārmaiņu uzraudzības pakalpojums (*C3S*) piedāvā atbalstu atjaunīgās enerģijas nozarei ar īpašiem produktiem, kas vērsti uz gandrīz reālā laikā saražoto hidroenerģiju un saules fotoelementu un vēja enerģiju (vēsturiskie, gandrīz reālā laika un prognozētie apjomi dažādos scenārijos).

[14] Jaunākie *Eurostat* dati: *Nuclear energy statistics - Statistics Explained* (europa.eu).

[15] Tiek prognozēts, ka 2030. gadā kodolenerģijas īpatsvars bruto elektroenerģijas ražošanā būs 16 % (modelēšana "Gatavi mērķrādītājam 55 %") un 2050. gadā — 15 % (paziņojums "Tīru planētu — visiem!" un Klimata mērķrādītāja plāns).

nolīgums, kas sekmēs gāzes piegādes eksportu no Izraēlas uz ES, izmantojot Ēģiptes *LNG* terminālus. 2022. gada 18. jūlijā **ES un Azerbaidžāna** parakstīja saprašanās memorandu par stratēģisku enerģētisko partnerību. Ar jauno saprašanās memorandu tiks atbalstīta Dienvidu gāzes koridora jaudas divkāršošana līdz vismaz 20 miljardiem kubikmetru gadā no 2027. gada saskaņā ar plānu *REPowerEU*, vienlaikus turpinot nodrošināt pievilcīgus un stabilus nosacījumus dabasgāzes piegādēm ES, atspoguļojot ES un Azerbaidžānas enerģētiskās partnerības ilgtermiņa raksturu. Turklāt ES ir pastiprinājusi centienus veidot dialogu par gāzes piegāžu palielināšanu ar uzticamiem partneriem, tostarp ASV, Norvēģiju un Alžīriju. Tā arī intensīvāk risina sarunas ar Kanādu par iespējamām piegādēm vidējā termiņā.

Savās tiešajās **kaimiņvalstīs** ES ir spērusi drosmīgu un bezprecedenta soli, lai atbalstītu Ukrainas un Moldovas elektroenerģijas tīkla ārkārtas sinhronizāciju ar kontinentālās Eiropas elektrotīklu, tādējādi saglabājot tīkla stabilitāti un radot apstākļus savstarpēji izdevīgai elektroenerģijas tirdzniecībai.

Tā kā šā mehānisma veiksmīgai darbībai ļoti svarīgs ir gāzes tirgū esošo uzņēmumu ieguldījums, Komisija **arī sākusi veidot industrijas padomdevēju grupu**[16]. Šī grupa konsultēs Komisiju par kopīgā iepirkuma praktiskajiem apsvērumiem un tehniskajām specifikācijām, kas atbilst nozares vajadzībām. Tā izskatīs tādus pasākumus kā kopīgi iepirkuma konkursi un kopuzņēmumu izveide gāzes iepirkšanai.

Sadarbība ar industriju jau dod rezultātus. Piemēram, īstenojot *REPowerEU* rīcības plānu par **biometānu**, ir sasniegts nozīmīgs pagrieziena punkts, oficiāli izveidojot **Biometāna industriālo partnerību (BIP)**. Rīcības plāns veicinās to, ka līdz 2030. gadam ES tiks saražoti 35 miljardi kubikmetru ilgtspējīga biometāna gadā. Biometāna industriālā partnerība atbalstīs minētā rīcības plāna īstenošanu, izmantojot vairākas darba grupas, kurās darbojas industrijas eksperti un primārā sektora publiskās iestādes, kā arī akadēmiskās aprindas un pilsoniskā sabiedrība.

Turklāt **Enerģijas iepirkuma platformā ir izveidotas piecas reģionālās grupas**, kurās piedalās Komisija, dalībvalstis un identificētās Enerģētikas kopienas valstis. Tās palīdzēs labāk izprast potenciālo gāzes pieprasījumu, kas pēc izveides tiks ņemts vērā kopīgā iepirkuma shēmā.

Piegādes maršrutu diversifikācijai ir jānotiek vienlaikus ar energoresursu diversifikāciju, piemēram, veicinot atjaunīgās enerģijas izmantošanu, paātrinot atjaunīgā ūdeņraža apguvi, kāpinot ilgtspējīga biometāna izmantošanas mērogu, samazinot fosilo kurināmo patēriņu rūpniecības un transporta nozarēs, kurās ir grūti samazināt siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas, un paātrinot atļauju piešķiršanu un inovāciju.

Attiecībā uz **vietējo resursu izmantošanu** 2021. gadā[17] tika reģistrēts rekords — 36 GW jaunuzstādītas atjaunīgās elektroenerģijas ražošanas jaudas. Palielinoties **atjaunīgās enerģijas apjomam,** 2020. gadā **ES aizstāja aptuveni 164,6 Mtoe** un 2019. gadā — **aptuveni 155,6 Mtoe fosilā kurināmā**, salīdzinot ar atjaunīgās enerģijas izmantojuma līmeni 2005. gadā. Tas nozīmē, ka 2019. gadā ES, aizstādama fosilo kurināmo, kopumā ietaupīja **43,5 miljardus EUR** un 2020. gadā – **34,6 miljardus EUR**[18]. Fosilā kurināmā aiztaupījums, ko dotu plašāka atjaunīgo energoresursu apguve un kas ievērojami pieaugtu, tiecoties uz

[16] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=lv&groupID=3865.
[17] https://www.iea.org/news/renewable-power-is-set-to-break-another-global-record-in-2022-despite-headwinds-from-higher-costs-and-supply-chain-bottlenecks.
[18] https://www.eurobserv-er.org/pdf/20th-annual-overview-barometer/.

ierosināto 2030. gada mērķrādītāju, t. i., 45 % atjaunīgo energoresursu, ļautu ES līdz 2027. gadam panākt pilnīgu neatkarību no Krievijas izcelsmes fosilā kurināmā.

Kopš *REPowerEU* pieņemšanas ievērojami uz priekšu pavirzījušās ES labi izstrādātās atjaunīgo energoresursu izmantošanas rīcībpolitikas, kas palīdz atjaunīgo energoresursu apguvei ievērojami palielināties arī visās tiešā izmantojuma nozarēs. Sākotnējie rādītāji liecina, ka **2022. gads būs rekordgads Eiropas saules fotoelementu tirgū** un lielākajos ES dalībvalstu tirgos apguves apjomi ik gadu pieaugs par 17 % līdz 26 %[19]. Kopumā paredzams, ka **atjaunīgo energoresursu īpatsvars elektroenerģijas ražošanā pieaugs no 37 % 2021. gadā[20] līdz 69 % 2030. gadā**.

Attiecībā uz *REPowerEU* rīcības plānā ierosināto **Ūdeņraža akseleratoru** Komisija ir sniegusi aplēses par investīciju vajadzībām un papildu izmaksām, īpašu uzmanību pievēršot dabasgāzes aizstāšanai. Septembrī Eiropas Parlamenta uzrunā par stāvokli Eiropas Savienībā Komisijas priekšsēdētāja paziņoja, ka tiks izveidota **Eiropas Ūdeņraža banka**. Ūdeņraža bankas mērķis ir virzīt ūdeņraža tirgu no nišas tirgus uz plaša mēroga tirgu, paātrinot atjaunīgā ūdeņraža ražošanu un izmantošanu un savienojot tos, koordinēti attīstot nepieciešamo infrastruktūru.

Attiecībā uz **kodolenerģijas** pienesumu elektroapgādes drošībai turpmākajos gados — dalībvalstīm ir savlaicīgi jāpieņem lēmumi par investīcijām esošo atomelektrostaciju ilgtermiņa darbībā un par attiecīgiem drošuma un efektivitātes uzlabojumiem, arī investīcijām klimatadaptācijas pasākumos. Turklāt, lai dažās dalībvalstīs **palīdzētu mazināt riskus**[21], kas saistīti **ar Krievijas kodoldegvielas un kodoldegvielas cikla pakalpojumu**, kā arī iekārtu un tehnoloģiju **piegādes drošību**, Komisija un *Euratom* Apgādes aģentūra (*ESA*) sadarbībā ar dalībvalstīm un to iestādēm pastiprina centienus, lai nodrošinātu alternatīvas degvielas piegādes no ES un uzticamiem starptautiskiem partneriem.

[19] *Global Market Outlook For Solar Power 2022-2026 - SolarPower Europe*.

[20] *European Electricity Review 2022 | Ember* (ember-climate.org).

[21] No ES 13 dalībvalstīm, kas ražo kodolenerģiju, no Krievijas kodoldegvielas piegādes pilnībā atkarīgas ir četras un viena — daļēji atkarīga. Dažas no šīm valstīm ir īpaši neaizsargātas, jo tajās ir liels kodolenerģijas īpatsvars elektroenerģijas ražošanā (līdz 53,8 %) un tās ir ļoti atkarīgas no citām Krievijas energoresursu piegādēm (gāzes, naftas).

2.3. PIEPRASĪJUMS PĒC ENERĢIJAS

Energoefektivitātes uzlabošana un enerģijas pieprasījuma samazināšana ir būtiska, lai aizsargātos pret iespējamiem piegādes traucējumiem un līdz minimumam samazinātu to ietekmi un izmaksas. Tas bieži vien var būt lētākais, drošākais un tīrākais veids, kā samazināt atkarību no Krievijas importēta fosilā kurināmā, un vienlaikus tas arī palīdzētu samazināt siltumnīcefekta gāzu un gaisa piesārņotāju emisijas, tādējādi sekmējot cīņu ar klimata pārmaiņām.

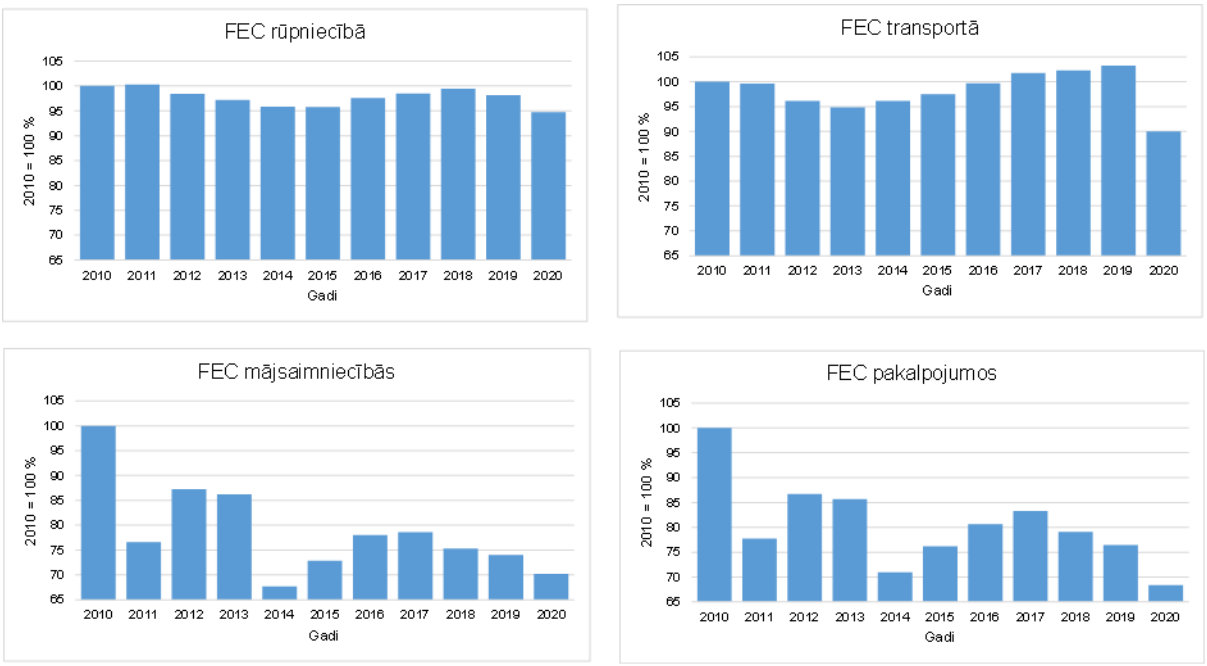

2. attēls. Enerģijas galapatēriņa samazināšana rūpniecības, transporta, mājsaimniecību un pakalpojumu sektorā. Avots: Eurostat, 2022[22].

Komisija 2022. gada maijā ierosināja iniciatīvu kopumu, sākot ar **ES plānu "Energotaupība"**, kas palīdz dalībvalstīm izstrādāt vislabāk pielāgotus pasākumus enerģijas patēriņa samazināšanai. Komisija 2022. gada jūlijā ierosināja arī **jaunu likumdošanas instrumentu** un **Eiropas gāzes pieprasījuma samazināšanas plānu**, kā līdz nākamā gada pavasarim gāzes patēriņu Eiropā samazināt par 15 %, un 2022. gada 5. augustā Padome pieņēma regulu par gāzes pieprasījuma samazināšanu[23]. Dalībvalstis tagad īsteno pieprasījuma samazināšanas pasākumus, kas tiks ņemti vērā **gaidāmajos valstu ārkārtas rīcības plānu atjauninājumos, kas jāiesniedz līdz 2022. gada oktobra beigām**.

Saskaņā ar plāna ***REPowerEU*** un pasākumu kopuma **"Taupīsim gāzi, lai ziemā nepietrūkst"** mērķiem **lielākā daļa dalībvalstu ir pieņēmušas pasākumus, lai īstermiņā veicinātu enerģijas ietaupījumu** ēkās, rūpniecībā un transportā. Daudzas valstis organizēja komunikācijas kampaņas. **Vairākas dalībvalstis īstenoja pasākumus, ar kuriem noteica maksimālo siltumapgādes un minimālo aukstumapgādes temperatūru** konkrētās ēku kategorijās, un sniedza ieteikumus uz ātrgaitas ceļiem samazināt ātruma ierobežojumus.

[22] Mājsaimniecību un pakalpojumu grafiki ir koriģēti, lai ņemtu vērā klimatiskos apstākļus. Klimata korekcijas faktoru iegūst, katrā gadā izmērītās siltumapgādes grāddienas (*HDD*) dalot ar vidējo *HDD* skaitu 1980.–2004. gadā.

[23] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/08/05/council-adopts-regulation-on-reducing-gas-demand-by-15-this-winter/.

Dažas **dalībvalstis ir pieņēmušas arī visaptverošākus un strukturālākus pasākumus**, kas dos rezultātus jau gaidāmajā ziemas sezonā, proti, tās **vai nu pastiprinājušas spēkā esošos noteikumus, vai papildinājušas esošās atbalsta shēmas** ēku, rūpniecības un transporta sektorā.

Papildus **Komisija ierosināja palielināt ES 2030. gada energoefektivitātes mērķrādītāju (13 %), lai piesaistītu privāto finansējumu energoefektivitātei**. Turklāt 2023. gadā Komisija kopā ar finanšu nozari izveidos augsta līmeņa Eiropas energoefektivitātes finansēšanas koalīciju.

Ar *REPowerEU* Komisija saistībā ar pašreiz notiekošo Ēku energoefektivitātes direktīvas (*EPBD*) pārskatīšanu ierosināja arī **nodrošināt, ka visas jaunās ēkas tiek projektētas tā, lai optimizētu to saules enerģijas ražošanas potenciālu**. Minētās pārskatīšanas mērķis ir **līdz 2050. gadam panākt pilnīgu Eiropas ēku fonda dekarbonizāciju**, noteikt minimālos energosnieguma standartus, lai veicinātu ēku energoefektīvu renovāciju, līdz 2030. gadam palielināt renovācijas tempu, pakāpeniski atteikties no fosilajā kurināmajā bāzētas siltumapgādes un atraisīt maksimālo saules enerģijas potenciālu ēkās. Minētie pasākumi būs svarīgi mazaizsargātām mājsaimniecībām, jo īpaši ņemot vērā pašreizējās augstās enerģijas cenas.

Ekodizaina un energomarķējuma darba plāna[24] galvenais darba virziens ir spēkā esošo noteikumu pārskatīšana un atjaunināšana attiecībā uz energopatēriņu ietekmējošiem ražojumiem, un prioritāte ir **siltumapgādes un aukstumapgādes iekārtas**. Vienlaikus notiek vērienīga Ekodizaina direktīvas pārskatīšana[25].

2.4. TAISNĪGA PĀRKĀRTOŠANĀS, CENU PIEEJAMĪBA UN ILGTSPĒJA

Taisnīga pārkārtošanās un cenu pieejamība

Rīcībpolitikas satvars taisnīgas enerģētiskās un klimatiskās pārkārtošanās veicināšanai ir vērsts uz reģioniem, nozarēm un uzņēmumiem, kuros ir augsta SEG intensitāte vai augsta atkarība no cieta fosilā kurināmā ieguves. **Ogļu, kūdras un degslānekļa reģioni, kā arī oglekļietilpīgie reģioni, kurus pārkārtošanās uz klimatneitralitāti ietekmē visvairāk, var saņemt finansējumu no Taisnīgas pārkārtošanās mehānisma.** Komisijas mērķis ir līdz 2022. gada beigām pieņemt visus teritoriālos taisnīgas pārkārtošanās plānus un atbalstīt visus reģionus, izmantojot Taisnīgas pārkārtošanās platformu un iniciatīvu "Ogļu ieguves reģioni pārkārtošanās posmā". 2022. gada 16. jūnijā pieņemtais Padomes Ieteikums par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti, nodrošina papildu kopīgu satvaru visaptverošai un saskaņotai nodarbinātības, prasmju un sociālajai rīcībpolitikai, kas nodrošina, ka neviens netiek atstāts novārtā saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāru.

Augsto un svārstīgo enerģijas cenu ietekme uz patērētājiem, MVU un rūpniecības nozarēm visās ES dalībvalstīs **rada nopietnas bažas**. Laikā no 2019. līdz 2022. gadam caurmērā visās ES dalībvalstīs enerģijas izdevumu daļa[26] palielinājās par vairāk nekā vienu trešdaļu, un dažās valstīs šī daļa ir gandrīz divkāršojusies[27]. **Pastāv risks, ka lielāka mājsaimniecību grupa** varētu nespēt samaksāt rēķinus par enerģiju, un dažās dalībvalstīs šis risks skars ne tikai mājsaimniecības ar zemiem ienākumiem, bet arī vidēji zemu ienākumu mājsaimniecības un, iespējams, arī citas mājsaimniecības. Tas draud pasliktināt enerģētiskās

[24] C/2022/2026, OV C 182, 4.5.2022., 1.–12. lpp.
[25] https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-ecodesign-sustainable-products-regulation_en.
[26] Te nav ietvertas transporta degvielas izmaksas.
[27] Eiropas Komisijas (gaidāmais) Enerģijas cenu un izmaksu ziņojums par 2022. gadu.

nabadzības situāciju, proti, jau 2020. gadā mājokli uzturēt pietiekami siltu nespēja 35 miljoni ES iedzīvotāju (aptuveni 8 % ES iedzīvotāju). Tāpēc dalībvalstīm vēl steidzamāk ir jārisina problēmas gan saistībā ar akūto enerģētiskās nabadzības problēmu, gan novēršot tās pamatcēloņus, mērķorientētus ārkārtas pasākumus kombinējot ar tādiem ilgtermiņa pasākumiem kā, piemēram, energoefektivitātes pasākumi, un mazinot klimata un enerģētikas rīcībpolitikas iespējamo negatīvo ietekmi. 2022. gada maijā Komisija izveidoja Koordinācijas grupu[28] enerģētiskās nabadzības un mazaizsargāto patērētāju jautājumos, kura dalībvalstīm palīdzēs apmainīties ar pieredzi enerģētiskās nabadzības problēmu risināšanā.

Turklāt augstās enerģijas cenas nevienmērīgi ietekmē ne tikai mājsaimniecības, bet arī uzņēmumus un rūpniecību, dažiem uzņēmumiem un nozarēm radot būtiskas enerģijas cenu pieejamības problēmas. Saskaņā ar *REPowerEU* **valsts atbalsta krīzes pagaidu regulējuma** grozījumā ir minēta iespēja piešķirt atbalstu kurināmā maiņai. Krīzes pagaidu regulējuma satvars ir paplašināts, lai aptvertu pasākumus, kas paātrina atjaunīgās enerģijas ieviešanu un veicina rūpniecisko procesu dekarbonizāciju. Tas nozīmē, ka dalībvalstis var atbalstīt investīcijas rūpniecībā, kas dotu iespēju pakāpeniski atteikties no fosilā kurināmā un radītu stabilāku uzņēmējdarbības vidi, izmantojot elektrifikāciju, energoefektivitāti un pāreju uz atjaunīgo energoresursu un elektroūdeņraža izmantošanu.

Dalībvalstis jau ir ieviesušas plašu **atbalsta pasākumu** klāstu, arī pasākumus, kuru pamatā ir Enerģijas cenu rīkkopa. Piemēram, dalībvalstis ir pieņēmušas tādus pasākumus kā tiešu ienākumu atbalsts, nodokļu un nodevu samazinājumi, atlaides patērētājiem par enerģijas rēķiniem, kā arī pasākumus, ar kuriem atbalsta energoefektivitāti un atjaunīgās enerģijas ražošanu uz vietas objektā. Dalībvalstis ir arī pieņēmušas intervences pasākumus attiecībā uz elektroenerģijas un gāzes mazumtirdzniecības cenām. Kā daļu no 2022. gada marta paziņojuma par *REPowerEU*[29] **Komisija sniedza norādījumus par valsts intervences piemērošanu cenu noteikšanā** elektroenerģijas piegādei, nodrošinot, ka tās dod labumu patērētājiem pašreizējās krīzes laikā un ilgtermiņā veicina konkurenci patērētāju labā. Turklāt, kā izklāstīts paziņojumā "Elektroenerģijas tirgus īstermiņa intervences un ilgtermiņa uzlabojumi elektroenerģijas tirgus modelī", Komisija nāca klajā ar tiesību aktiem, kas ļautu regulēt mazumtirdzniecības cenas MVU un mājsaimniecībām tā, lai tās būtu zemākas par izmaksām. Par to tika panākta politiska vienošanās Enerģētikas padomes ārkārtas sanāksmē 30. septembrī.

Attiecībā uz **starptautisko iesaisti un informēšanu** ES ir guvusi ievērojamus panākumus, īstenojot globālo metāna emisiju mazināšanas solījumu un partnerību ar Dienvidāfriku par taisnīgu enerģētikas pārkārtošanu, kas ir turpinājums *COP26* ietvaros izteiktajiem paziņojumiem.

Ilgtspēja

Lai sasniegtu Nulles piesārņojuma rīcības plānā izvirzītās vērienīgās ieceres un reaģētu uz joprojām lielo priekšlaicīgas nāves gadījumu skaitu, kas saistīti ar gaisa piesārņojumu, ir svarīgi turpināt **samazināt gaisa piesārņojumu**. ***REPowerEU***, kā arī atjauninātie nacionālie enerģētikas un klimata plāni **paver izdevību vēl vairāk samazināt gaisa piesārņotāju emisijas**, uzlabojot energoefektivitāti un pārejot uz atjaunīgajiem energoresursiem, kas nav saistīti ar degšanu, jo īpaši saules un vēja enerģiju. Vienlaikus enerģijas piegāžu un

[28] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=lv&groupID=3849.
[29] COM(2022) 108 final.

energoresursu diversifikācija, pat ja tā ir tikai īslaicīga, ietver riskus, kuri saistīti ar lielāku atkarību no oglēm un bioenerģijas, kas palielinātu gaisa piesārņojumu.

Kopējā ietekme uz gaisa kvalitāti, visticamāk, ģeogrāfiski būs atšķirīga, un tas tiks aplūkots trešajā ziņojumā par programmu "Tīru gaisu Eiropā"[30], kas ir daļa no plašāka **ziņojuma par nulles piesārņojuma monitoringu un perspektīvu**. Šāda analīze var palīdzēt dalībvalstīm īstenošanā izdarīt pareizās izvēles, lai nepieļautu, ka īstermiņa vajadzības apdraud sabiedrības veselības ilgtermiņa mērķus.

Krietni uz priekšu pavirzījies **gaisa kvalitātes direktīvu** pārskatīšanas darbs, kura mērķis ir Eiropas gaisa kvalitātes standartus ciešāk saskaņot ar Pasaules Veselības organizācijas 2021. gadā pieņemtajām pārskatītajām gaisa kvalitātes vadlīnijām, un paredzams, ka tiesību akta priekšlikums tiks pieņemts līdz šā gada beigām. Tas nodrošinās vēl lielākus gaisa kvalitātes uzlabojumus visā ES, kā arī vēl nebijis uzsvars tiks likts uz ciešāku koordināciju starp rīcībpolitikas jomām, lai nodrošinātu, ka dažādas rīcībpolitikas jomas savstarpēji cita citu pastiprina.

Lai gan pāreja no tvaika turbīnu tehnoloģijām uz atjaunīgās elektroenerģijas ražošanu no saules un vēja enerģijas samazinās kopējo saldūdens patēriņu, papildu vajadzības pēc saldūdens radīs paplašināta atjaunīgā ūdeņraža ražošana, jo īpaši vietējā līmenī. Tāpēc, apsverot papildu elektrolīzeru jaudu izvietošanas vietas, ir svarīgi ievērot Ūdens pamatdirektīvas prasības.

3. ENERĢĒTIKAS SAVIENĪBAS PANĀKUMI — VISU ENERĢĒTIKAS UN KLIMATA RĪCĪBPOLITIKAS DIMENSIJU IZVĒRTĒJUMS

3.1. Dekarbonizācija un siltumnīcefekta gāzu emisijas

Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (*IPCC*) jaunākie ziņojumi apliecina, ka tad, ja vēlamies sasniegt Parīzes nolīguma mērķus un izvairīties no bīstamām klimata pārmaiņām, globālā līmenī ir vajadzība pēc straujas un transformatīvas rīcības. ES ir stingri apņēmusies iegrožot globālo sasilšanu un izstrādā taustāmas rīcībpolitikas, kas atbilst 2030. gada mērķrādītājiem un mērķim līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti. ES ir ieviesusi arī finansēšanas mehānismus, kuri palīdzēs nodrošināt ilgtspējīgu, sociāli taisnīgu un izmaksefektīvu pārkārtošanos, kā arī pieņēmusi vērienīgu klimatadaptācijas stratēģiju.

ES ir ievērojami apsteigusi 2020. gadam izvirzīto mērķrādītāju, proti, **siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas samazināt** par 20 %, salīdzinot ar 1990. gadu[31]. Kopējās SEG emisijas[32], izņemot zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību un ieskaitot starptautisko aviāciju, ES samazinājās par 32 %, salīdzinot ar 1990. bāzes gadu: līdz 2020. gadam panākts samazinājums, kas ir līdzvērtīgs 1,55 mljrd. CO_2 ekv. Tomēr provizoriskās aplēses liecina, ka ES SEG emisijas[33] 2021. gadā, salīdzinot ar ārkārtīgi zemo

[30] Jāpieņem līdz 2022. gada beigām.

[31] https://unfccc.int/sites/default/files/resource/European%20Union-BR4_C_2019_8832_and_SWD_2019_432_2.pdf.

[32] Programmas *Copernicus* ietvaros *Copernicus* atmosfēras monitoringa pakalpojums (*CAMS*) nodrošina gandrīz reāllaika emisiju monitoringa datus un produktus, kas palīdz novērtēt emisiju samazinājumus un attālumu līdz mērķrādītājiem, kas izriet no ES noteikumiem un starptautiskajiem juridiski saistošajiem rīcībpolitikas instrumentiem (Parīzes nolīgums).

[33] Eiropas Vides aģentūra (EVA) tuvinātās aplēses par 2021. gada SEG emisijām publicēs 2022. gada oktobra beigās, un par tām tiks ziņots EVA ziņojumā "Tendences un prognozes Eiropā 2022. gadā" un Klimatrīcības progresa ziņojumā.

2020. gada līmeni[34], atkal pieaugs, jo ekonomika atveseļojas pēc pandēmijas un ārkārtīgi augstās gāzes cenas ir izraisījušas īslaicīgu pārslēgšanos no gāzes uz oglēm.

Progress Eiropas klimatrīcības kontekstā
ES ir guvusi ievērojamus panākumus **Eiropas zaļā kursa** īstenošanā. 2021. gada jūlijā Komisija nāca klajā ar **visaptverošu klimata un enerģētikas tiesību aktu paketi** (ko vēl vairāk nostiprina jaunākais **plāns *REPowerEU***), par kuru pašlaik notiek sarunas Eiropas Parlamentā un Padomē; paketes mērķis ir nodrošināt, ka ES rīcībpolitikas satvars ir piemērots ES 2030. gada klimata mērķrādītāja paaugstināšanai. 2022. gadā tika iecelta **Eiropas Zinātniskā konsultatīvā padome klimata pārmaiņu jautājumos**, kuras uzdevums ir sniegt neatkarīgas zinātniskas konsultācijas par ES pasākumiem un klimata mērķrādītāju. Komisija ir arī pieņēmusi **norādījumus par klimatdrošināšanu** un atjauninājusi savus **labāka regulējuma instrumentus**, lai nodrošinātu, ka tā izmanto vienotu pieeju, novērtējot, vai pasākumu projekti atbilst klimatneitralitātes principam un pielāgošanās progresam, kā noteikts Klimata aktā.

2022. gadā ES arī nāca klajā ar priekšlikumu jaunai **F-gāzu regulai**, ar ko tiek pastiprināti rīcībpolitikas pasākumi svarīgās nozarēs, lai līdz 2050. gadam panāktu papildu kumulatīvos emisiju aiztaupījumus. Līdz 2022. gada beigām ir paredzēts iesniegt nākamo tiesību akta priekšlikumu par **CO_2 emisiju standartu pastiprināšanu lielas noslodzes transportlīdzekļiem**.

Atjaunīgā enerģija
2020. gadā **atjaunīgo energoresursu (AER) īpatsvars bruto enerģijas galapatēriņā ES sasniedza 22,1 %, apsteidzot 2020. gadam nospraustο mērķrādītāju 20 %**[35]. Kopējais atjaunīgo energoresursu īpatsvars laikā no 2019. līdz 2020. gadam palielinājās par 2,2 procentpunktiem, un to veicināja mazāks enerģijas patēriņš Covid pandēmijas dēļ. 2020. gadā AER īpatsvars dalībvalstīs bija ļoti atšķirīgs. 2020. gadā augstākais īpatsvars (60,1 %) sasniegts Zviedrijā, kurai seko Somija (43,8 %) un Latvija (42,1 %). Ņemot vērā AER apguvi dalībvalstīs un pašlaik paziņotos statistiskos pārvedumus, 2020. gada nacionālo mērķrādītāju sasniegušas visas dalībvalstis, izņemot Franciju[36]. Lai sasniegtu AER direktīvā nospraustο nacionālo mērķrādītāju, Beļģija, Īrija, Luksemburga, Nīderlande un Slovēnija izmantoja statistiskos pārvedumus.

[34] Kā izklāstīts ES 2022. gada SEG inventarizācijas pārskatā, kas iesniegts *UNFCCC*. Provizoriskie dati tiks iesniegti kopā ar 2022. gada Klimatrīcības progresa ziņojumu, kas ir jāpublicē līdz 2022. gada oktobra beigām.
[35] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/28/EK (2009. gada 23. aprīlis) par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu.
[36] Francijā īpatsvars sasniedza 19,1 %, atpaliekot no nospraustā mērķrādītāja par 3,9 procentpunktiem.

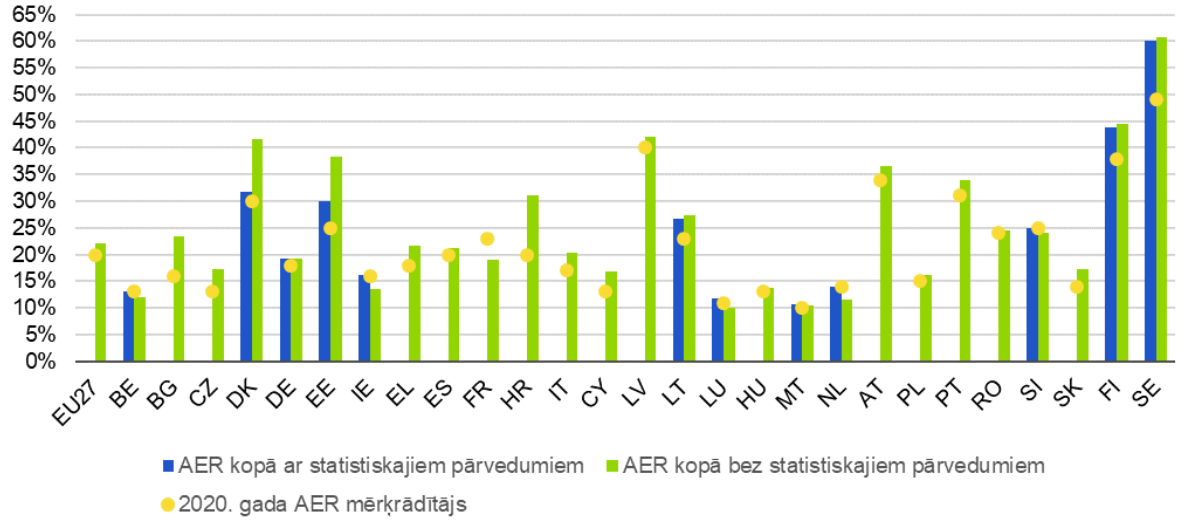

3. attēls. Kopējais AER īpatsvars ar un bez statistiskajiem pārvedumiem salīdzinājumā ar 2020. gada AER mērķrādītājiem. Avots: Eurostat SHARES*; AER I direktīva.*

2020. gadā lielākais atjaunīgo energoresursu relatīvais īpatsvars bija **elektroenerģijas** nozarē – 37,5 %. 2020. gadā atjaunīgo energoresursu īpatsvars **siltumapgādē un aukstumapgādē** sasniedza 23,1 %. **Transporta** nozarē šis īpatsvars ir salīdzinoši mazāks un 2020. gadā sasniedza 10,2 %. **Bioenerģija** vēl aizvien ir galvenais atjaunīgais energoresurss ES, un 2020. gadā tās īpatsvars kopējā apjomā bija 58,1 %. Eiropā bioenerģija joprojām ir galvenais atjaunīgais energoresurss (aptuveni 60 %). Ņemot vērā oglekļa piesaistītāju samazināšanos un nepieciešamību saglabāt biodaudzveidību, Komisijas priekšlikumā pārskatīt Atjaunojamo energoresursu direktīvu, kas ir daļa no tiesību aktu paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %", ir pastiprināti ilgtspējas kritēriji biomasas izmantošanai enerģētikā un ir iekļauts pienākums dalībvalstīm savās atbalsta shēmās piemērot kaskādes principu.

Pašlaik Padomē un Eiropas Parlamentā tiek apspriests priekšlikums **kopējo atjaunīgo energoresursu izmantošanas mērķrādītāju palielināt līdz 45 % un paātrināt atļauju piešķiršanas procedūras**. Ātra pieņemšana kā daļa no AER II pārskatīšanas būtu svarīgs elements, kas veicinātu vēl lielāku atjaunīgās enerģijas apguvi. Lai sasniegtu jauno, augstāko *REPowerEU* ierosināto 45 % mērķrādītāju, būs krasi jāpalielina atjaunīgās enerģijas apguve, gandrīz trīskāršojot vidējo ikgadējo pieaugumu pēdējos desmit gados. Lai dekarbonizētu transportu, ilgtspējīgu ieguldījumu šāda mērķrādītāja sasniegšanā var dot modernās biodegvielas[37] apvienojumā ar nebioloģiskas izcelsmes atjaunīgajām degvielām. **AER II attiecībā uz modernu biodegvielu īpatsvaru 2030. gadam ir noteikts mērķrādītājs 3,5 %.** Kopš 2016. gada ES ražošanas apjoms ir vairāk nekā divkāršojies, 2020. gadā sasniedzot 1224 ktoe. Turklāt papildus AER II pārskatīšanā attiecībā uz nebioloģiskas izcelsmes atjaunīgajām degvielām tika ierosināts 2030. gadam noteikt mērķrādītāju 2,6 %.

Kas attiecas uz transportu, pamatprincipi, kā ES transporta sistēmā var īstenot zaļo pārveidi, ir izklāstīti Ilgtspējīgas un viedas mobilitātes stratēģijā. Vairākas stratēģijā ierosinātās darbības ir pabeigtas: Komisija ierosināja veicināt ilgtspējīgu aviācijas un jūras transporta degvielu ražošanu un apguvi ar iniciatīvām ***FuelEU Maritime*** un ***ReFuelEU Aviation***, kā arī palielināt atjaunīgo un mazoglekļa degvielu un ar tām saistītās infrastruktūras ieviešanu un izmantošanu ar Regulu par alternatīvo degvielu infrastruktūru.

[37] Atjaunīgo energoresursu direktīvas IX pielikumā iekļautās izejvielas.

Lai sekmīgi īstenotu enerģētikas pārkārtošanu, **ir ļoti svarīgi, ka 2018. gada AER II direktīva tiek steidzami un pilnīgi transponēta**, jo tā veido pamatu plašākai atjaunīgo energoresursu ieviešanai. Komisija pašlaik pārbauda transponēšanu un ir uzsākusi pārkāpumu procedūras pret visām dalībvalstīm; pārkāpumu procedūras dažādām dalībvalstīm ir atšķirīgās stadijās.

3.2. Energoefektivitāte

Ņemot vērā unikālo situāciju Covid-19 kontekstā, **ES ir sasniegusi 2020. gada mērķrādītājus gan attiecībā uz primārās enerģijas patēriņu, gan enerģijas galapatēriņu**. Primārās enerģijas patēriņš ES sasniedza 1236 Mtoe, kas ir par 5,8 % mazāk nekā 2020. gada mērķrādītājs. Primārās enerģijas patēriņš samazinājās trešo gadu pēc kārtas un bija par 8,7 % mazāks nekā 2019. gadā, sasniedzot 907 Mtoe. Enerģijas galapatēriņš bija par 5,4 % mazāks nekā 2020. gada mērķrādītājs, un salīdzinājumā ar 2019. gada enerģijas galapatēriņu tas samazinājies par 8 %. Šis bija otrais gads pēc kārtas, kad novērots samazinājums; iepriekšējos sešos gados tas nepārtraukti pieauga. Attiecībā uz primārās enerģijas patēriņu 2020. gada nacionāli noteikto devumu sasniedza visas dalībvalstis, izņemot Beļģiju, Bulgāriju un Poliju. Attiecībā uz enerģijas galapatēriņu nacionāli noteikto devumu nesasniedza Beļģija, Bulgārija, Vācija, Lietuva, Austrija un Zviedrija.

Attiecībā uz Direktīvas par energoefektivitāti 7. pantu kumulatīvais enerģijas ietaupījums 2014.–2020. gadā, par ko bija pieejami dati 24 dalībvalstīs, bija 197,5 Mtoe, kas atbilst 103 % no kumulatīvo enerģijas tiešā izmantojuma ietaupījuma saistību summas 2014.–2020. gadam (191,7 Mtoe) un 97,5 % (202,5 Mtoe) 27 dalībvalstīs. Atkarībā no trīs trūkstošo dalībvalstu galīgajiem rezultātiem varētu tikt sasniegta 27 dalībvalstīm vajadzīgo kumulatīvo ietaupījumu summa. No 24 dalībvalstīm, kas iesniedza pilnīgus datus par galīgajiem rezultātiem, enerģijas ietaupījuma pienākumu ir izpildījušas 14 dalībvalstis, savukārt 10 dalībvalstis enerģijas ietaupījuma pienākumu nav izpildījušas.

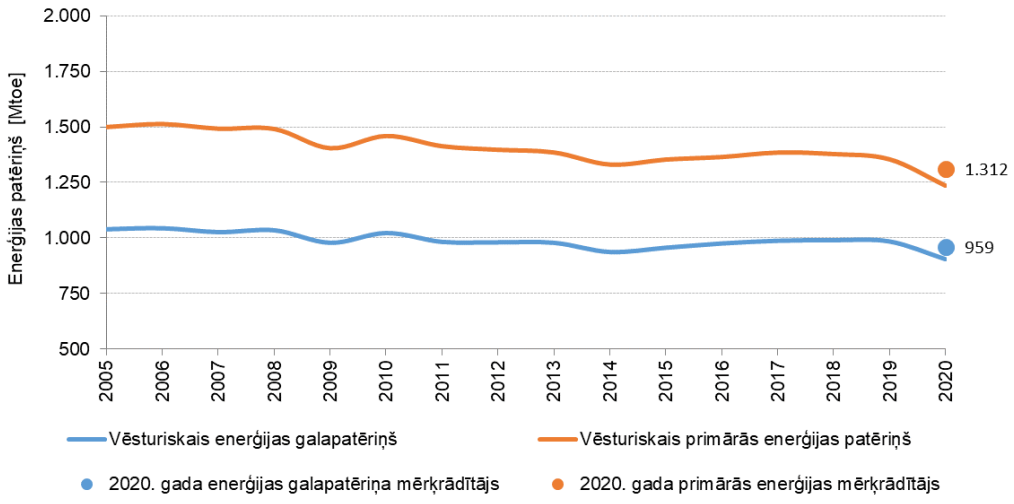

4. attēls. ES enerģijas galapatēriņa un primārās enerģijas patēriņa attīstība 2005.–2020. gada periodā (punkti attēlo 2020. gada ES energoefektivitātes mērķrādītājus). Avots: Eurostat, JRC, *2022.*

Enerģijas patēriņu 2020. gadā neapšaubāmi ietekmēja Covid-19 pandēmija. Šī ārkārtas situācija izraisīja nelielu enerģijas patēriņa pieaugumu mājsaimniecību sektorā, jo palielinājās laiks, ko cilvēki pavadīja mājās (mājsēde un tāldarbs), bet transporta, rūpniecības un pakalpojumu sektorā patēriņš samazinājās. Vislielākais samazinājums bija transporta sektorā,

kam par iemeslu bija krasais darbības apjomu kritums sakarā ar Covid-19 pandēmijas laikā noteiktajiem ceļošanas ierobežojumiem.

2005.–2020. gada periodā ES enerģijas patēriņam kopumā bija tendence samazināties, kā parādīts 4. attēlā. Enerģijas patēriņa samazināšanos pavadīja vispārējs energointensitātes un energopatēriņa kritums uz vienu iedzīvotāju, kas norāda uz iespējamu konkurētspējas pieaugumu.

Attiecībā uz progresu 2030. gada mērķrādītāju sasniegšanā var minēt, ka primārās enerģijas patēriņš ES bija par 7,2 % augstāks (un enerģijas galapatēriņš bija par 9,6 % augstāks) nekā 2030. gada enerģijas patēriņa mērķrādītāja līmeņi. Tas ir **samazinājums par 32,5 % salīdzinājumā ar 2007. gada atsauces scenārija bāzlīniju**. Tomēr, lai panāktu strukturālu enerģijas patēriņa samazinājumu un sasniegtu jauno *REPowerEU* ierosināto mērķrādītāju 13 %, ir jāpieliek daudz lielākas pūles.

Ēkas un ražojumi

Vairāki pasākumi saskaņā ar **Renovācijas viļņa rīcības plānu** jau ir pabeigti vai ievērojami pavirzījušies uz priekšu, lai **līdz 2030. gadam ēku ikgadējo energorenovācijas rādītāju vismaz divkāršotu** un veicinātu padziļinātu energorenovāciju.

Dalībvalstis ir iesniegušas **nacionālās ilgtermiņa renovācijas stratēģijas**, kurās izklāstīti konkrēti rīcībpolitikas pasākumi, kuru mērķis ir atvieglot piekļuvi finansējumam, veicināt tādus konsultatīvos instrumentus kā vienas pieturas aģentūra, risināt enerģētiskās nabadzības problēmu, uzlabot publisko ēku energosniegumu un vairot informētību[38]. Kopš 2021. gada sākuma **jauno ēku segmentā ES par oficiālo standartu kļuvusi gandrīz nulles enerģijas ēka**.

Oficiālā **paziņojuma par jauno Eiropas "Bauhaus" (JEB)[39]** publicēšana iezīmēja pāreju no kopizstrādes posma uz "Bauhaus" iniciatīvas īstenošanu un ieviesa pasākumus, ar kuriem turpmāk tiks atbalstīti tās mērķi. Viens no galvenajiem instrumentiem ir **JEB laboratorija**, kuras mērķis ir iesaistīt cilvēkus darbā ar konkrētiem un taustāmiem projektiem. Kopš 2022. gada aprīļa šajā sakarā jau ir sākti astoņi pasākumi, citstarp **JEB marķēšanas stratēģija**, finansēšanas shēmas, izglītošana un regulējums.

Ekodizains un energomarķējums sniedz būtisku un pieaugošu ieguldījumu Eiropas zaļā kursa un paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %" mērķu sasniegšanā, kā arī palīdz patērētājiem, kuri saskaras ar augstām enerģijas cenām un kuru rēķini citādi būtu daudz augstāki. **Kopējais aplēstais enerģijas ietaupījums, ko radīja visi ekodizaina un energomarķējuma pasākumi, 2020. gadā sasniedza 1037 TWh/gadā (jeb 89 Mtoe/gadā), kas atbilst 7,2 % no kopējā ES primārās enerģijas patēriņa 2020. gadā.** Salīdzinājumā ar ekodizaina ietekmes uzskaites ziņojuma jaunākajā laidienā[40] publicētajām aplēsēm 2020. gadam (60 miljardi EUR) tiek lēsts, ka 2021. gadā patērētāju izdevumu samazinājums būs aptuveni divkāršojies (sasniedzot vairāk nekā 120 miljardus EUR) un 2022. gadā varētu būt vēl lielāks[41]. 2022. gada 30. martā Komisija pieņēma atjauninātu darba plānu par energopatēriņu

[38] Lai dalītos ar paraugpraksi dalībvalstīs, Komisija izstrādāja dienestu darba dokumentu, kurā analizētas dalībvalstīs pieņemtās nacionālās ilgtermiņa renovācijas stratēģijas.
https://energy.ec.europa.eu/system/files/2021-12/swd-on-national-long-term-renovation-strategies.pdf.

[39] https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/about-initiative_en.

[40] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/568cac02-5191-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en.

[41] Sk. 6. sadaļu SWD/2022/0101 final.

ietekmējošu ražojumu ekodizainu un energomarķējumu[42], kura īstenošana tuvākajos gados atraisīs ievērojamu ietaupījumu potenciālu.

3.3. Enerģētiskā drošība

Eiropas enerģijas piegādes drošība ir bijusi stabila, neraugoties uz ārkārtējām problēmām, pateicoties esošās sistēmas noturībai, pastiprinātai sagatavotībai, kas balstīta uz dalībvalstu solidaritātes garu, tūlītējam politiskajam atbalstam pēdējā gada laikā un ciešai sadarbībai ar mūsu starptautiskajiem partneriem. Enerģijas piegādes drošības stabilitāti būtiski veicinājusi *TEN-E* regula, ar kuras palīdzību ar kopīgu interešu projektiem (KIP) savstarpēji savienotas dalībvalstu energosistēmas.

ES ir **gatavojusies dažādiem iespējamiem traucējumu scenārijiem**, sagatavojot visaptverošu sagatavotības pārskatu un ieviešot pasākumus valstu un ES līmenī, lai stiprinātu sagatavotību un enerģijas piegādes drošību. Šajā grūtajā laikā **reģionālā sadarbība un solidaritāte joprojām būs būtiska, lai garantētu ES noturību** un nodrošinātu, ka joprojām jebkurā situācijā ir iespējamas plūsmas un piekļuve pārrobežu krājumiem. Šajā sakarā *TEN-E* regulā paredzētās augsta līmeņa grupas stratēģiski koordinē un pārrauga pārrobežu kopīgu interešu projektu (KIP) kopīgu īstenošanu.

Eiropas nozaru koordinācijas grupas (elektroenerģijas, gāzes un naftas nozarē) ir regulāri rīkojušas sanāksmes, un tām ir bijusi būtiska nozīme piegādes drošības uzraudzībā, informācijas apmaiņā un pasākumu koordinēšanā, lai sagatavotos visiem iespējamiem scenārijiem.

Attiecībā uz **gāzes piegādes drošības noteikumu**[43] īstenošanu visas dalībvalstis ir ieviesušas nacionālus ārkārtas situāciju plānus, kuru mērķis ir novērst vai mīkstināt gāzes piegādes traucējumu ietekmi. Dalībvalstu vidū ir vērojams progress divpusēju solidaritātes nolīgumu slēgšanā. Elektroenerģijas nozarē **Riskgatavības regulas**[44] īstenošanas rezultātā ir izstrādāti pirmie valstu riskgatavības plāni. Attiecībā uz **naftas piegādes** drošību[45] 18 dalībvalstis (tai skaitā divas dalībvalstis, kas nav Starptautiskās Enerģētikas aģentūras dalībnieces) 1. martā un 1. aprīlī piedalījās aģentūras ierosinātajā kolektīvajā rīcībā, lai nodrošinātu ārkārtas naftas krājumu pieejamību. Jūnijā Komisija izdeva ieteikumu[46] dalībvalstīm vismaz līdz 1. novembrim nepapildināt ārkārtas krājumus līdz Naftas rezervju direktīvā noteiktajam līmenim, lai izvairītos no papildu spriedzes naftas tirgū.

Nākotnes energosistēmai būs vajadzīgs vairāk tādu elastības instrumentu kā pieprasījumreakcija vai enerģijas uzkrāšana. Komisija ir strādājusi, lai apzinātu svarīgas ES darbības, kas palīdzētu izstrādāt nākotnes vajadzībām atbilstošus **enerģijas uzkrāšanas līdzekļus**, kas būtu svarīgs elastīguma rīks.

[42] C/2022/2026, OV C 182, 4.5.2022., 1.–12. lpp.

[43] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/1938 (2017. gada 25. oktobris) par gāzes piegādes drošības aizsardzības pasākumiem un ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 994/2010.

[44] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 2019/941 (2019. gada 5. jūnijs) par riskgatavību elektroenerģijas sektorā.

[45] Padomes Direktīva 2009/119/EK (2009. gada 14. septembris), ar ko dalībvalstīm uzliek pienākumu uzturēt jēlnaftas un/vai naftas produktu obligātas rezerves.

[46] Komisijas Ieteikums (ES) 2022/867 (2022. gada 1. jūnijs) par naftas drošības rezervju nodošanu apritē, ko dalībvalstis veic sakarā ar iebrukumu Ukrainā (OV L 151, 72. lpp.).

Pēc 2021. gada oktobrī publicētā pētījuma[47] Komisija ir cieši uzraudzījusi iespējamās šaurās vietas energotehnoloģijām vajadzīgo **izejvielu piegādes ķēdēs**, kas ir ļoti svarīgas enerģētiskajai drošībai un pārejai uz tīru enerģiju.

3.4. Iekšējais enerģijas tirgus

Ņemot vērā krasi augošās enerģijas cenas, Eiropas Komisija bija uzdevusi Eiropas Savienības **Energoregulatoru sadarbības aģentūrai (*ACER*)** novērtēt **ES pašreizējā elektroenerģijas vairumtirdzniecības tirgus modeļa priekšrocības un trūkumus**. 2022. gada aprīlī[48] ***ACER* secināja, ka pašreizējā enerģētiskā krīze būtībā ir gāzes cenu šoks**, kas ietekmē arī elektroenerģijas cenas.

ACER arī secināja, ka pēdējos desmit gados **pārrobežu tirdzniecība un lielie pūliņi vēl vairāk integrēt elektroenerģijas tirgus Eiropā ir devuši ievērojamus ieguvumus patērētājiem**. Tiek lēsts, ka šie ieguvumi sasniedz aptuveni 34 miljardus EUR gadā, radot labvēlīgus apstākļus pārrobežu tirdzniecībai starp dalībvalstīm un uzlabojot enerģijas piegādes drošību lielākā ģeogrāfiskā teritorijā. *ACER* ziņojumā uzsvērts, ka minētie ieguvumi ir bijuši jūtami pat pašreizējās krīzes laikā, kad integrēts tirgus ir palīdzējis mums izvairīties no elektrības padeves apcirpšanas vai nodzisumiem atsevišķos reģionos.

Tirgus sasaiste, kas nozīmē, ka elektroenerģiju un starpsavienotāju jaudu tās transportēšanai var viegli tirgot kopīgā ES tirdzniecības platformā, ir vēl vairāk uzlabojusies gan nākamās dienas, gan tekošās dienas tirgos. Nākamās dienas tirgus sasaiste ir veiksmīgi paplašināta pāri visām robežām starp ES dalībvalstīm. Lai vēl vairāk optimizētu starpsavienotāju jaudu izmantošanu, Komisija strādā, lai paplašinātu tirgus sasaisti ar Enerģētikas kopienu.

Ņemot vērā krasi pieaugušās elektroenerģijas cenas, Komisija ir publicējusi paziņojumu "**Elektroenerģijas tirgus īstermiņa intervences un ilgtermiņa uzlabojumi elektroenerģijas tirgus modelī**"[49]. Atzīdama, ka elektroenerģijas tirgus modeļa darbību varētu optimizēt vēl vairāk, Komisija ir uzsākusi ietekmes novērtējumu un apspriež iespējamos uzlabojumus ar dalībvalstīm. Ir jāizveido noturīgāki un efektīvāki ilgtermiņa tirgi, lai gan veicinātu enerģētikas pārkārtošanu, gan labāk pasargātu patērētājus un mazos uzņēmumus no cenu svārstīguma. Šis process tiks izmantots arī tam, lai novērtētu *REMIT* satvaru[50] nolūkā efektīvāk mazināt tirgus ļaunprātīgas izmantošanas riskus, uzlabojot pārredzamību un tirgus datu kvalitāti un nodrošinot labāku izpildes panākšanu noteikumu pārkāpumu gadījumos.

Centieni optimizēt elektroenerģijas tirgus modeļa darbību nedrīkst palēnināt centienus īstenot esošo satvaru[51]. Tas ietver arī patērētāju tiesību uzlabošanu; virzīšanos uz to, lai 2025. gadā vismaz 70 % starpsavienotāju jaudu būtu pieejami tirdzniecībai; tirgus strukturēšanu tā, lai tas dotu pareizos signālus par to, kur ir nepieciešamas investīcijas; regulatīvo izkropļojumu un tirgus nepilnību apzināšanu un novēršanu, kā arī pieprasījumreakcijas un uzglabāšanas veicināšanu.

Lai samazinātu vajadzību pēc **jaudas mehānismiem**, ir labāk jāizmanto milzīgais pieprasījuma puses elastīguma potenciāls. Tāpēc Komisija aicināja *ACER* veikt sagatavošanās darbu, lai izstrādātu **tīkla kodeksu par pieprasījuma puses elastīgumu**.

---

[47] *Study on the resilience of critical supply chains for energy security and clean energy transition during and after the COVID-19 crisis* (ISBN 978-92-76-38453-3).

[48] https://www.acer.europa.eu/events-and-engagement/news/press-release-acer-publishes-its-final-assessment-eu-wholesale.

[49] COM(2022) 236 final, 18.5.2022.

[50] Regula (ES) Nr. 1227/2011 par enerģijas vairumtirgus integritāti un pārredzamību.

[51] Proti, Regula (ES) 2019/943 un Direktīva (ES) 2019/944.

Pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā **likvīdam un konkurētspējīgi organizētam iekšējam gāzes tirgum ir bijusi svarīga nozīme gāzes piesaistē Eiropai**. Šajās dienās mēs esam arī liecinieki tam, ka gāze no Rietumeiropas uz Austrumeiropu plūst ar maksimālo jaudu, un tas liecina, ka cenu signāli un aizvien vairāk savstarpēji savienotie gāzes tirgi, kas Eiropā izveidojušies pēdējos desmit gados, palīdz sadalīt gāzes piegādes tur, kur tās ir nepieciešamas visvairāk.

3.5. Pētniecība, inovācija un konkurētspēja

ES saskaras ar **tehnoloģiskām un ar tehnoloģijām nesaistītām problēmām saistībā ar augstām enerģijas cenām, kritiski svarīgu izejvielu piegādes ķēžu traucējumiem, dabas resursu (piem., zemes un ūdens) noslogojumu un prasmju trūkumu**. Tā kā pusi no ES uzskaitītajām 30 kritiski svarīgajām izejvielām importē vairāk nekā 80 % apmērā, strauji augošās cenas[52] ietekmē tīras enerģijas tehnoloģiju konkurētspēju. Vairāk nekā 70 % ES uzņēmumu, kas iesaistīti iekārtu izgatavošanā, 2022. gadā saskārušies ar materiālu trūkumu, un 30 % 2022. gadā saskārušies arī ar darbaspēka trūkumu. Šīs tendences liecina par pieaugošu risku, ka tīras enerģijas piegādes ķēdē var rasties traucējumi.

Lai **ES tīras enerģijas nozari padarītu konkurētspējīgāku**, ES būs jānodrošina piegādes un jāveido stratēģiskās rezerves vietās, kur piegāde ir apdraudēta. Šā iemesla dēļ Komisija ir izziņojusi Eiropas Kritisko izejvielu tiesību aktu[53], ar kura palīdzību arī tiks apzināti stratēģiskie projekti visā piegādes ķēdē (ieguve, rafinēšana, pārstrāde un reciklēšana) un ar kuru tiks nodrošināts, ka minētie projekti piesaista privātās un publiskās investīcijas.

Samazinot ES atkarību no izejvielām, vairāk pūļu veltot aprites ekonomikai un pārvarot kvalificēta darbaspēka trūkumu, tiks veidota noturīgāka, neatkarīgāka, drošāka un pieejamāka energosistēma, kas nepieciešama, lai īstenotu plānu *REPowerEU*. Ņemot vērā to, ka aptuveni pusei no SEG emisiju samazinājuma, ko paredzēts panākt līdz 2050. gadam, ir vajadzīgas tehnoloģijas, kuras vēl nav gatavas laišanai tirgū[54], Eiropas zaļā kursa mērķu sasniegšanā ļoti liela nozīme ir **pētniecības un inovāciju (PI) pasākumiem**.

Tīras enerģijas pētniecībā ES ieņem līderpozīcijas. Tomēr ir vajadzīgas **apjomīgākas publiskās un privātās investīcijas pētniecībā un inovācijā**, kā arī mēroga kāpināšanas un apguves pasākumi. 2022. gadā ES nostiprināja **vadošo pozīciju pasaules vēja enerģijas nozares PI jomā**, kā arī savu pozīciju kā vienam no lielākajiem **saules fotoelementu** tirgiem, kur vairākos vērtības ķēdes segmentos joprojām valda sīva konkurence. Turklāt attiecībā uz vairākām tehnoloģijām ES atrodas krustcelēs. Piemēram, jau šobrīd strauji augošā **siltumsūkņu** apguve būs jāpaātrina vēl vairāk un ES piegādātājiem būs jāpalielina ražošana. **Akumulatoru** jomā, neraugoties uz to, ka tiek īstenotas iniciatīvas[55], ES konkurētspēju apdraud iekšzemes izejvielu trūkums un nepietiekama progresīvo materiālu produkcija. Lai gan ES var paļauties uz savu spēcīgo visaptverošo pieeju pieprasījuma un piedāvājuma sekmēšanai, elektroenerģijas cenu kāpums un atkarība no kritiski svarīgām izejvielām ir nozīmīgas problēmas arī ES **ūdeņraža ražošanai, izmantojot elektrolīzi**.

Lai nospraustu veiksmīgu pētniecības un inovāciju ceļu, pārvarētu plaisu starp pētniecību un inovāciju un ieviešanu tirgū, izmantotu ES tīras enerģijas tehnoloģiju sniegtās iespējas un stiprinātu ES konkurētspēju, ļoti svarīga ir **spēcīgāka pētniecības un inovācijas ekosistēma**, ko atbalsta ES

[52] Litija un kobalta cenas 2021. gadā pieauga vairāk nekā divkārt.
[53] Izziņots 2022. gada 14. septembra uzrunā par stāvokli Eiropas Savienībā 2022. gadā.
[54] Eiropas Komisija, Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts, "*Research and innovation to REPower the EU*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022, https://data.europa.eu/doi/10.2777/74947.
[55] Piem., Eiropas Akumulatoru alianse un svarīgi projekti visas Eiropas interesēs (*IPCEI*).

finansēšanas programmas, **ciešāka sadarbība** starp dalībvalstīm[45], kā arī pastāvīga **valstu pētniecības un inovācijas pasākumu uzraudzība**.

4. ES FINANSĒJUMS *REPOWEREU*, PĀREJAS UZ TĪRU ENERĢIJU PAĀTRINĀŠANAI UN EIROPAS ZAĻAJAM KURSAM

4.1. Galvenās investīciju vajadzības un pieejamais ES finansējums plānam *REPowerEU*

Saskaņā ar **Komisijas veikto investīciju vajadzību analīzi**[56], lai pilnībā realizētu potenciālu atkarību no Krievijas fosilā kurināmā importa samazināt līdz nullei, no šodienas līdz 2030. gadam būtu nepieciešami 300 miljardi EUR. Šīm investīcijām ir jāpapildina "Gatavi mērķrādītājam 55 %" priekšlikumi, un tās aptver šādas jomas[57]: saules fotoelementu un vēja enerģiju (86 mljrd. EUR), atjaunīgo ūdeņradi (27 mljrd. EUR), energoefektivitāti un siltumsūkņus (56 mljrd. EUR), rūpniecības pielāgošanu mazākam fosilā kurināmā izmantojumam (41 mljrd. EUR), biometāna ražošanas palielināšanu (37 mljrd. EUR), investīcijas elektrotīklā, lai nodrošinātu lielāku elektrifikāciju (29 mljrd. EUR), investīcijas jaunā *LNG* infrastruktūrā un gāzes cauruļvadu koridoros (10 mljrd. EUR) un naftas infrastruktūru, kas nepieciešama naftas piegādes drošības nodrošināšanai (1,5–2 mljrd. EUR).

Izšķiroša nozīme šo vajadzību risināšanā būs Atveseļošanas un noturības mehānismam (ANM), un šim nolūkam tiks izmantoti dažādi pasākumi, arī valstu atveseļošanas un noturības plānu (ANP) *REPowerEU* nodaļas. Gan *REPowerEU,* gan *REPowerEU* nodaļas valstu ANP būtu jāatspoguļo arī atjaunināto nacionālajos enerģētikas un klimata plānos (jāiesniedz līdz 2023. gada vidum). Komisija sniegs norādījumus par šiem atjauninājumiem. Komisija ierosināja novirzīt papildu līdzekļus ANM un ir uzsākusi divpusējas diskusijas ar dalībvalstīm, lai apzinātu reformas un investīcijas, kas potenciāli varētu pretendēt uz finansējumu saskaņā ar jaunajām *REPowerEU* nodaļām.

Gatavojot savas *REPowerEU* nodaļas, dalībvalstīm būs jāņem vērā **konkrētām valstīm adresētie ieteikumi (KVAI), kas sniegti Eiropas pusgada satvarā**; šogad šie ieteikumi ietver arī **ar enerģētiku saistītus KVAI**, jo īpaši koncentrējoties uz papildu reformu un investīciju vajadzībām, kas saistītas ar nepieciešamību samazināt enerģētisko atkarību un paātrināt enerģētikas pārkārtošanu. Eiropas pusgada satvaram būs svarīga loma *REPowerEU* pasākumu uzraudzībā. *REPowerEU* mērķus atbalsta pāreja uz tīru enerģiju, un tie tiks finansēti arī no citu ES programmu līdzekļiem un atbalstīti vairāku ES iniciatīvu ietvaros (sk. 4.2. iedaļu). ES finansējums papildina citu pieejamo publisko un privāto finansējumu, kam būs svarīga loma *REPowerEU* nepieciešamo investīciju nodrošināšanā.

4.2. ES finanšu atbalsts pārejai uz tīru enerģiju

ES finanšu atbalsts pārejai uz tīru enerģiju tiek nodrošināts ar vairākām **programmām**.

- **Atveseļošanas un noturības mehānisms**: ar klimatu saistītas investīcijas 26 apstiprinātajos ANP[58] ir aptuveni 200 miljardi EUR[59], kas pārsniedz ANM regulā

[56] SWD(2022) 230 final, 18.5.2022.
[57] Aplēstās vērtības, kas iegūtas ar investīciju vajadzību modelēšanas analīzi.
[58] AT, BG, BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HR, IE, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK.
[59] ANM kontekstā paziņotie izdevumi ir aplēses, kuras Komisija sagatavojusi, balstoties uz klimatrīcības apsekošanas informāciju, kas publicēta kā daļa no Komisijas analīzes par atveseļošanas un noturības plāniem. Paziņotie dati attiecas uz 25 valstu atveseļošanas un noturības plāniem, kurus Komisija bija novērtējusi un apstiprinājusi līdz 2022. gada 17. jūnijam. Sk. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plans-assessments_en.

noteiktos 37 %[60]. Lielākā daļa klimata investīciju ir iedalītas tīrai enerģijai, energoefektivitātei un ēku renovācijas pasākumiem (aptuveni 88 mljrd. EUR). Vēl būtiska daļa ir paredzēta ilgtspējīgam transportam (aptuveni 70 mljrd. EUR). Aptuveni 10 miljardi EUR ir iedalīti atjaunīgajam un mazoglekļa ūdeņradim.

- Ievērojamu atbalstu energoefektivitātei, atjaunīgajai enerģijai un energoinfrastruktūrai sniedz arī **Kohēzijas politika**. 2014.–2020. gada periodā 27,5 miljardi EUR iedalīti investīcijām, kas atzītas par prioritāti saskaņā ar *REPowerEU*. Komisija paredz, ka 2021.–2027. gadā dalībvalstis šādām prioritātēm iedalīs vēl 34–36 miljardus EUR. 2022. gada jūnijā kopā ar Eiropas Investīciju banku (EIB) tika sagatavots jauns finanšu instrumenta modelis *REPowerEU* atbalstam.
- **Programma *InvestEU***: līdz 2022. gada jūlijam jau ir piešķirti aptuveni 1,6 miljardi EUR no ES garantijas ilgtspējīgas infrastruktūras logā, citstarp investīcijām saules fotoelementu, vēja enerģijas un energoefektivitātes jomā. Galvenās iniciatīvas saskaņā ar *InvestEU* konsultatīvā centra sniegto informāciju aptver energoefektivitātes un ūdeņraža jomas:
  - kopš 2011. gada energoefektivitātes un tīras mobilitātes projektu izstrādi atbalsta *ELENA* mehānisms. Tā sviras faktors ir 33, un tam ir iespaidīga spēja piesaistīt kolektīvo privāto finansējumu. 2021. gadā 35,8 miljoni EUR tika piešķirti 18 jauniem projektiem. Paredzams, ka tie radīs aptuveni 500 GWh enerģijas ietaupījumu gadā;
  - Komisija sadarbojas ar EIB, lai izstrādātu konsultāciju mehānismu atjaunīgās elektroenerģijas pirkuma līgumu projektu atbalstam, citstarp lai atbalstītu ūdeņraža izmantošanu un elektrifikāciju rūpniecības nozarēs.
- Programmā **"Apvārsnis Eiropa"** ir iedalīti 15 miljardi EUR, lai atbalstītu pētniecību un inovāciju atjaunīgās enerģijas tehnoloģiju, energoefektivitātes, siltumapgādes un aukstumapgādes elektrifikācijas un energosistēmas digitalizācijas jomā.
- ***CEF Energy*** finansē labākus energotīklu starpsavienojumus, lai izveidotu vienotu ES enerģijas tirgu un īstenotu pāreju uz tīru enerģiju. Kopš 2014. gada programma *CEF Energy* ir atbalstījusi 154 projektus par kopējo summu 5,7 miljardi EUR. 2022. gada martā Komisija izsludināja pirmo *CEF* uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus atjaunīgās enerģijas pārrobežu projektiem. 2022. gada maijā Komisija izsludināja jaunu uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus svarīgākajiem pārrobežu energoinfrastruktūras projektiem, kas iekļauti 5. ES kopīgu interešu projektu sarakstā.
- ***LIFE* Pāreja uz tīru enerģiju (*CET*)**: 2022. gada maijā tika publicēts *LIFE CET* uzaicinājums iesniegt priekšlikumus, kurā energoefektivitātes un tīrās enerģijas projektiem bija pieejami 98 miljoni EUR. Šis uzaicinājums aptver *REPowerEU* mērķus, piemēram, fosilā kurināmā patēriņa samazināšanu siltumapgādei un paātrinātu energoefektivitātes risinājumu apguvi mājokļos, uzņēmumos un publiskajā sektorā.
- 2022. gadā notiks pirmais pārrobežu konkurss **Atjaunīgās enerģijas finansēšanas mehānismā**. Konkursā galvenā uzmanība tiks pievērsta saules fotoelementu projektiem. Mehānisms palīdzēs atraisīt visu ES atjaunīgās enerģijas potenciālu un palīdzēs dalībvalstīm sasniegt dekarbonizācijas mērķi, labāk sadarbojoties.
- 2021. gadā pieauga oglekļa cenas, un līdz ar to pieauga arī kopējie ieņēmumi no ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas (ES ETS), kopumā sasniedzot aptuveni 31 miljardu EUR. Ar šo naudu tiks atbalstīts **Inovāciju fonds** un **Modernizācijas fonds**.
- **Kopējā lauksaimniecības politika (KLP)** arī atbalsta energoefektivitāti, atjaunīgo enerģiju un enerģētikas infrastruktūru, izmantojot **Eiropas Lauksaimniecības fondu**

[60] Saskaņā ar nosacījumiem Padomes īstenošanas lēmumu, ar kuriem apstiprina valsts ANP, pielikumos.

lauku attīstībai (ELFLA). Atkarībā no pašreizējās lauku attīstības programmās vai turpmākajos KLP stratēģiskajos plānos noteiktajām vajadzībām un izstrādātās stratēģijas dalībvalstīm ir iespēja atbalstīt investīcijas atjaunīgās enerģijas ražošanā vai energoefektivitātes uzlabošanā ne tikai lauku saimniecībām, bet arī lauku uzņēmumiem.

Komisija arī atbalsta dalībvalstis ar **Tehniskā atbalsta instrumenta** palīdzību, nodrošinot individuāli pielāgotas tehniskās zināšanas, lai izstrādātu un īstenotu reformas, citstarp attiecībā uz pāreju uz tīru enerģiju. Proti, Komisija palīdz dalībvalstīm apzināt reformas un investīcijas, kas vajadzīgas, lai pakāpeniski pārtrauktu fosilā kurināmā importu no Krievijas.

Aktīvām **ES iniciatīvām** ir liela nozīme finansējuma mobilizēšanā pārejai uz tīru enerģiju. Tās ir šādas:

- **Ilgtspējīgas enerģētikas investīciju forumu** iniciatīva — ārkārtīgi veiksmīga iniciatīva, kura veicina dialogu starp publiskā un privātā sektora ieinteresētajām personām un kuras mērķis ir mobilizēt privāto finansējumu energoefektivitātes un ilgtspējīgas enerģijas investīcijām;
- **Energoefektivitātes finanšu iestāžu grupa**, kuras galvenais uzdevums ir apzināt šķēršļus energoefektivitātes finansēšanai un sniegt ieteikumus rīcībpolitikas veidotājiem un finanšu iestādēm par to, kā tos novērst;
- **Investoru dialogs par enerģētiku**, kas tika uzsākts 2022. gadā kā ieinteresēto personu platforma, kurā pulcējas enerģētikas un finanšu eksperti, lai apzinātu šķēršļus investīcijām enerģētikas nozarē, novērtētu finansēšanas rīcībpolitiku un instrumentus un ierosinātu relevantus risinājumus.

Klimata rīcībpolitikas integrēšana

2021.–2027. gada ES budžetā klimatam atvēlēti vismaz 30 % izdevumu (salīdzinājumā ar 20 % 2014.–2020. gadā). Konkrētās programmās ir noteikti 30 % vai lielāki klimata izdevumu mērķrādītāji: Eiropas Reģionālās attīstības fondā (30 %), programmā "Apvārsnis Eiropa" (35 %), Kohēzijas fondā (37 %), Reģionālās attīstības fondā (37 %), Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentā (60 %), *LIFE* (61 %) un Taisnīga pārkārtošanās fondā (100 %). 2021. gadā dalībvalstu ANP investīcijām klimata jomā bija mērķiezīmēti 40 %, kas ir krietni vairāk nekā tiesību aktos noteiktie 37 %.

4.3. Enerģijas subsīdijas ES

Pēdējos divos gados enerģijas tirgos notika negaidīti un pēkšņi notikumi, kas būtiski ietekmēja energoproduktu patēriņu un cenas, ņemot vērā ar Covid saistīto mājsēdi, atveseļošanos pēc pandēmijas un pašreizējo ārkārtīgi augstu un svārstīgu enerģijas cenu periodu. Oktobrī publicējamajā ziņojumā par enerģijas subsīdijām[61] būs pieejami i) galīgie, precīzāki skaitļi par enerģijas subsīdiju attīstību 2020. gadā, kad plosījās Covid, un ii) aplēses par pasaules ekonomikas atveseļošanās un augstu enerģijas cenu ietekmi uz enerģijas subsīdijām 2021. gadā.

Fosilā kurināmā subsīdijas pēc tam, kad 2020. gadā tās ES samazinājās par vairāk nekā 5 %, jo iedzīvotājiem un uzņēmumiem tika piemēroti mājsēdes un ceļošanas ierobežojumi, **2021. gadā saglabājās samērā stabilas**, jo palielinājumu transporta un rūpniecības nozarē kompensēja fosilā kurināmā subsīdiju samazinājums enerģētikas nozarē. *Naftas produktu*

[61] Pamatojoties uz Regulu par pārvaldību, Komisija katru gadu ziņo par enerģijas subsīdiju, jo īpaši fosilā kurināmā subsīdiju, attīstību dalībvalstīs un par to, kādus pasākumus valstis ir veikušas, lai prezentētu ceļvedi to pakāpeniskai izskaušanai.

subsīdijas, īpaši transporta nozarē, 2020. gadā samazinājās par 12 %, savukārt subsīdijas *oglēm* pieauga par 7 %, bet gāzes subsīdijas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nedaudz samazinājās (par 2 %), ko ietekmēja to loma elektroenerģijas ražošanā. **Subsīdijas naftas, ogļu un gāzes produktiem 2021. gadā nedaudz pieauga,** bet **subsīdijas elektroenerģijas ražošanai no fosilā kurināmā samazinājās**. Kopš 2021. gada rudens paralēli enerģijas cenu pieaugumam Eiropas tirgos vairākas ES dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai mazinātu enerģijas rēķinu ietekmi uz iedzīvotājiem un uzņēmumiem, un tā rezultātā ir palielinājušās enerģijas patēriņa subsīdijas.

Atjaunīgās enerģijas subsīdijas 2020. gadā pieauga par 7 %, jo ilgstošajām atbalsta shēmām joprojām bija jūtama ietekme, bet 2021. gadā tās nedaudz samazinājās. Energoefektivitātes subsīdijas 2020. gadā samazinājās, bet 2021. gadā atkal pieauga. Tika subsīdijas *kodolenerģijai* turpināja pieaugt sakarā ar maksājumiem par atomelektrostaciju priekšlaicīgu slēgšanu divās dalībvalstīs.

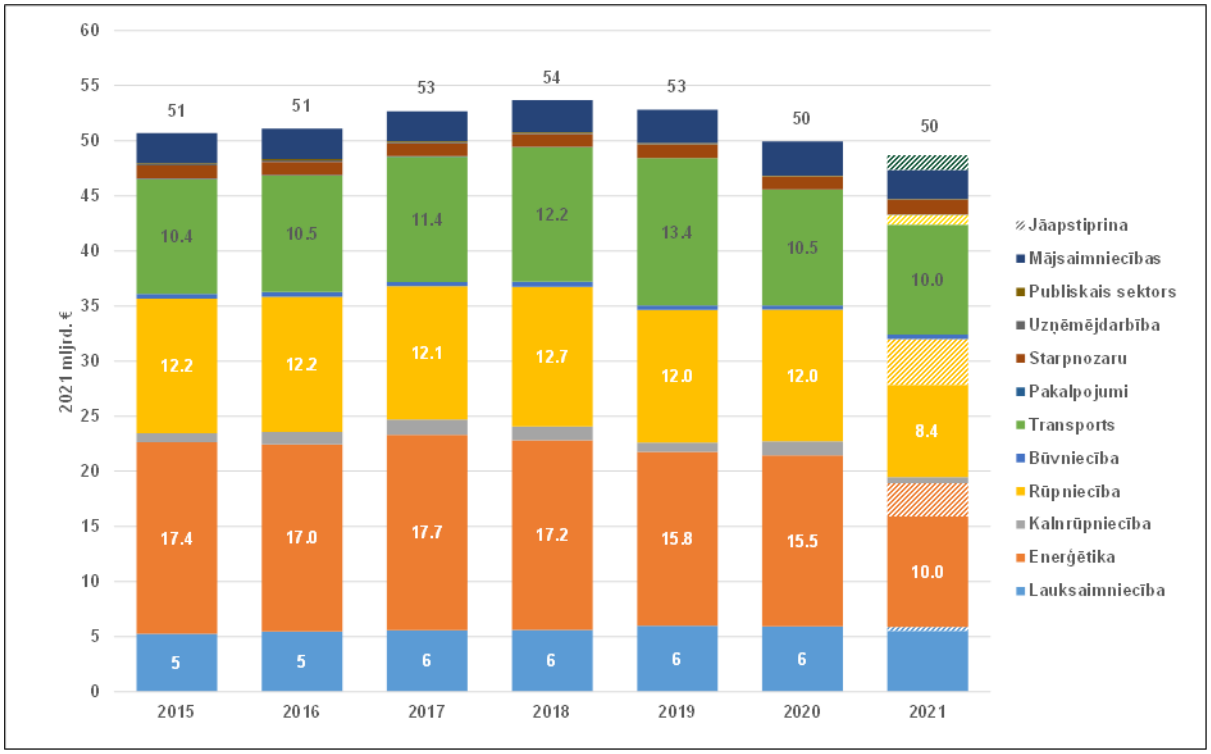

5. attēls. Fosilā kurināmā subsīdijas dažādos sektoros ES. Avots: pētījums par enerģijas subsīdijām un citu veidu valdības intervenci Eiropas Savienībā 2022. gadā.

I pielikums. Pasākumi, kas veikti saistībā ar enerģijas cenu pieaugumu kopš 2021. gada oktobra.

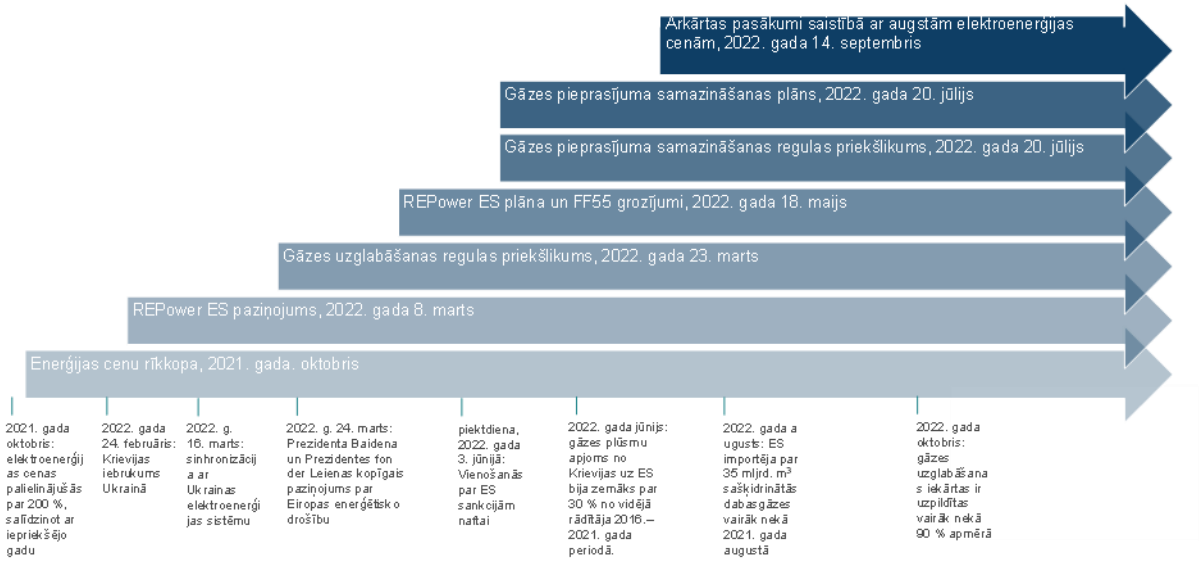

1. **Enerģijas cenu rīkkopa, 2021. gada 13. oktobris**

- **Atbalstīt patērētājus**, arī sniedzot **ienākumu ārkārtas atbalstu** enerģētiskās nabadzības skartajiem patērētājiem; pagaidu, mērķorientēta **nodokļu likmju samazināšana** mazaizsargātām mājsaimniecībām; atļauja uz laiku **atlikt rēķinu maksājumus**; aizsardzības pasākumi, kuri palīdzētu **izvairīties no atslēgšanās no tīkla**.
- **Sniegt atbalstu uzņēmumiem vai industrijām** saskaņā ar ES valsts atbalsta noteikumiem.
- **Veicināt starptautisku sadarbību enerģētikā**, kas nodrošinātu starptautisko tirgu pārredzamību, likviditāti un elastību.
- **Izmeklēt iespējamu pret konkurenci vērstu rīcību** enerģijas tirgū un pastiprināt oglekļa tirgus attīstības uzraudzību.
- Veicināt **plašāku piekļuvi atjaunīgās elektroenerģijas pirkuma līgumiem** un atbalstīt tos, izmantojot papildu pasākumus.

2. **Paziņojums par *REPowerEU,* 2022. gada 8. marts**

- **Patērētāji:** norādījumi, kas apstiprina iespēju **ārkārtas apstākļos regulēt cenas** un izklāsta, kā dalībvalstis var patērētājiem **pārdalīt ieņēmumus** no lielas peļņas enerģētikas nozarē un emisiju kvotu tirdzniecības.
- **Valsts atbalsta noteikumi:** Komisija apspriežas ar dalībvalstīm par to, vai ir vajadzīgs **jauns valsts atbalsta krīzes pagaidu regulējums**, kas dotu iespēju piešķirt atbalstu krīzes skartajiem uzņēmumiem, jo īpaši tiem, kas saskaras ar augstām enerģijas izmaksām, un par tā tvērumu.
- **Izsludina** tiesību akta priekšlikumu **gāzes uzglabāšanas regulai, plānu *RePowerEU*** un izvērtē iespējas **optimizēt elektroenerģijas tirgus modeli**.

3. **Gāzes uzglabāšanas regulas priekšlikums, 2022. gada 23. marts**

- **Tiesību akta priekšlikums**, ar ko nosaka **pienākumu** nākamajai ziemai **gāzes krātuves piepildīt vismaz 80 % apmērā**.
- **Paziņojums**, kurā izklāstīti **tirgus intervences varianti** Eiropas un valstu līmenī un izvērtēti katra varianta priekšrocības un mīnusi.
- **Regula** pieņemta EP un Padomē **27. jūnijā**.

4. **ES Enerģijas iepirkuma platforma, 2022. gada 7. aprīlis**

- Dalībvalstu brīvprātīga dalība **kopīgā gāzes iepirkšanā**, lai nodrošinātu vienlīdzīgāku piekļuvi visās ES dalībvalstīs un atbalstītu piegādes drošību.
- **Nozares padomdevēju grupas un piecu reģionālo darba grupu** izveide, kas palīdzētu labāk izprast potenciālo pieprasījumu, kas jāievieš kopīgās iepirkšanas mehānismā.

5. **Plāns *REPowerEU*, 2022. gada 18. maijs**

- **Atjaunīgo energoresursu izmantošanas paātrināšana:**
  - atjaunīgo energoresursu pamatmērķrādītājs 2030. gadam jāpalielina no 40 % līdz 45 %,
  - **ieteikums, kā paātrināt atļauju izsniegšanu lieliem atjaunīgo energoresursu projektiem,**
  - mērķorientēti **grozījumi Atjaunojamo energoresursu direktīvā**, lai atjaunīgo enerģiju atzītu par sevišķi svarīgu sabiedrības interesēs,
  - **ES Saules enerģijas stratēģija**,
  - **Saules jumta paneļu enerģijas iniciatīva**,
  - **siltumsūkņu apguves divkāršošana**,
  - mērķrādītājs līdz 2030. gadam saražot **10 miljonus tonnu vietēja atjaunīgā ūdeņraža**,
  - **Biometāna rīcības plāns**.
- **Enerģijas taupīšana:**
  - saistošais 2030. gada energoefektivitātes mērķrādītājs jāpalielina no 9 % līdz 13 %,
  - **ES plāns "Energotaupība"** mudina palielināt energotaupību.
- **Enerģijas piegāžu diversificēšana un atbalsts starptautiskajiem partneriem:**
  - **ES ārējā enerģētikas stratēģija** pastiprina ES sadarbību ar starptautiskajiem partneriem un stiprina tās enerģētikas diplomātiju, nodrošinot enerģijas piegāžu diversifikāciju un veicinot zaļu un taisnīgu enerģētikas pārkārtošanu.

6. **"Taupīsim gāzi, lai ziemā nepietrūkst", 2022. gada 20. jūlijs**

- **Gāzes pieprasījuma samazināšanas regula (priekšlikums), 2022. gada 20. jūlijs:**
  - nosaka mērķrādītāju visām dalībvalstīm no 2022. gada 1. augusta līdz 2023. gada 31. martam **samazināt gāzes pieprasījumu par 15 %**,
  - dod Komisijai iespēju pēc apspriešanās ar dalībvalstīm izsludināt **Savienības trauksmi attiecībā uz piegādes drošību**, nosakot visām dalībvalstīm obligātu gāzes pieprasījuma samazināšanu,
  - **regulas** pamatā ir LESD 122. pants, un Padome to pieņēma **27. jūlijā**.

- **Gāzes pieprasījuma samazināšanas plāns, 2022. gada 20. jūlijs:**
    - Tajā ir izklāstīti pasākumi, principi un kritēriji **koordinētai gāzes pieprasījuma samazināšanai**,
    - **dalībvalstīm** sniegtas **vadlīnijas** par to, kas jāņem vērā, plānojot piegādes apcirpšanu,
    - veicina **gāzes aizstāšanu ar citiem kurināmajiem**, vēlams, tīrākiem enerģijas avotiem,
    - veicina **vispārēju energotaupību visās nozarēs**.

7. **Ārkārtas tirgus intervence saistībā ar augstām elektroenerģijas cenām (priekšlikums), 2022. gada 14. septembris:**

- ierosina dalībvalstīm līdz 2023. gada 31. martam censties samazināt kopējo elektroenerģijas pieprasījumu vismaz par 10 %,
- nosaka pagaidu **ieņēmumu griestus** inframargināliem elektroenerģijas ražotājiem,
- nosaka pagaidu **solidaritātes iemaksu** par virspeļņu, kas gūta no naftas, gāzes, ogļu un rafinēšanas nozaru darbībām, un ko novirzīta enerģijas patērētājiem,
- pirmo reizi atļauj noteikt **regulētas elektroenerģijas cenas, kas ir zemākas par izmaksām**, un regulētās cenas attiecina arī uz maziem un vidējiem uzņēmumiem,
- regulas pamatā ir LESD 122. pants, un Padome to pieņēma **30. septembrī**.